

מטות ליום שלישי

תיג

יום שלישי

יכוין בקריאת חמשה פסוקים אלו, שהם כנגד ה' דמילוי ה"ה ראשונה דשם ב"ן, להשאיר בו הארה מתוספת נשמה משבת שעברה:

רש"י

תורה

ביאור המקרא

(יד) כֹּל נָדָר וְכָל שְׁבוּעַת אִיסּוּר וְגו'. לפי שאמר שהזעל מפר, יכול כל נדרים צמשמע, תלמוד לומר לענות נפש, אינו מפר אלא נדרי ענוי נפש בלעד (ספרי קנה), והם מפורשים צמסכת נדרים (עט.): (טו) מִיּוֹם אֵל יוֹם. שלא תאמר מעת לעת, לכן נאמר מיום אל יום, ללמדך יב וְשָׁמַע אִישָׁהּ וְהֶחְרַשׁ לָהּ לֹא הִנִּיא אֶתָּה וְקָמוּ כָל־נִדְרֶיהָ וְכָל־אִסּוּר אֲשֶׁר־אָסְרָה עַל־נַפְשָׁהּ יָקוּם: וְשָׁמַע בַּעֲלָהּ וַיִּשְׁתַּק לָהּ לֹא אַעֲדִי יָתָהּ וַיְקוּמוּן כָּל נִדְרָהּא וְכָל אִסְרֵי דִי אָסְרַת עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם: יב וְאִם־הֶפֶר יִפֹּר אַתָּם אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ כָל־מוֹצָא שְׁפָתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלִאִסּוּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֶפֶרָם וַיְהִיָּה יִסְלַח־לָהּ: וְאִם בִּטְלָא יִבְטַל יְתִהוֹן בַּעֲלָהּ בְּיוֹמָא דְשָׁמַע כָּל אַפְקוֹת סְפוּתָהּא לְנִדְרָהּא וְלִאִסּוּר נַפְשָׁהּ לֹא יְקוּמוּן בַּעֲלָהּ בְּטִילִינוּן וּמִן קָדָם יִי יִשְׁתַּבֵּיך לָהּ: יד כָּל־נָדָר וְכָל־שְׁבַעַת אִסּוּר לַעֲנַת נַפֶּשׁ אִישָׁהּ יְקִימוּנוּ וְאִישָׁהּ יִפְרְנוּ: כָּל נָדָר וְכָל קְיוּמָתָא אִסּוּר לְסַגְפָּא נַפֶּשׁ בַּעֲלָהּ יְקִימִינוּן וּבַעֲלָהּ יִבְטְלִינוּן: טו וְאִם־הֶחְרַשׁ יַחֲרִישׁ לָהּ אִישָׁהּ מִיּוֹם אֶל־יוֹם

(יב) וְשָׁמַע אִישָׁהּ אֶת נִדְרָהּ וְהֶחְרַשׁ [וְשָׁתַק] לָהּ בכוונה לקיימו, וְלֹא הִנִּיא [מנע] אֶתָּה מלקיימו על ידי שהפירו, וְקָמוּ [ויתקיימו] כָּל נִדְרֶיהָ, וְכָן כָּל אִסּוּר [איסור] אֲשֶׁר אָסְרָה עַל נַפְשָׁהּ בשבועה יָקוּם [יתקיים]: (יג) וְאִם [אבל אם] הֶפֶר יִפֹּר [יבטל] אַתָּם אִישָׁהּ בְּיוֹם שָׁמְעוּ, כָּל מוֹצָא [מה שהוציאה] בְּשִׁפְתֶיהָ לְנִדְרֶיהָ וְלִאִסּוּר [ולאיסור על] נַפְשָׁהּ בשבועה, לֹא יָקוּם, אִישָׁהּ הֶפֶרָם [ביטלם], וְהָיָה יִסְלַח לָהּ - ואף אם לא תשמע מהפרתו ותעבור על נדרה או שבועתה, ימנע ה' מלהענישה על כך: (יד) אמנם לא את כל הנדרים יכול הבעל להפר, אלא רק כָּל נָדָר וְכָל שְׁבַעַת אִסּוּר [איסור] לַעֲנַת נַפֶּשׁ [שיש בהם] לסגף את נפשה, אִישָׁהּ יְקִימוּנוּ וְאִישָׁהּ יִפְרְנוּ [בעלה יקיימם ובעלה יבטלם]:

(טו) וְאִם הֶחְרַשׁ יַחֲרִישׁ [ישתוק] לָהּ אִישָׁהּ [בעלה] על מנת לצערה, מִיּוֹם אֵל יוֹם - מיום ששמע

ביאור רש"י

[ומה הם נדרי עינוי נפש] מִפְּרָשִׁים בְּמַסְכַּת נִדְרִים (עט.). זמן ההפרה - כל יום שמעו עד הלילה (טו) מִיּוֹם אֵל יוֹם. דין זה שאין הבעל מפר אלא ביום שמעו נאמר כבר למעלה (פסוק ח) ומדוע חזר הכתוב וכפלו כאן, אלא בא להשמיעך שְׁלֹא תִאֲמַר שִׁיּוֹם שמעו! האמור לעיל פירושו שיעור זמן של מִנְעַת לַעֲנַת, היינו שיכול להפר במשך כל העשרים וארבע שעות שמשעת שמיעתו עד שתגיע שעה זו ביום המחירת, לְכָךְ נִאֲמַר כאן 'מִיּוֹם אֵל יוֹם' והיינו שזמן ההפרה הוא דווקא באותו יום שנדרה בו עד כניסת היום שאחריו ולא יותר, ובא לְכָךְ

הבעל מפר נדרי עינוי נפש בלבד

(יד) כָּל נָדָר וְכָל שְׁבַעַת אִסּוּר וְגו'. מה בא הכתוב להוסיף כאן, אלא לְכָךְ שְׁאֵמַר הכתוב למעלה שְׁהַבְעֵל מִפֶּה אֶת נִדְרֵי אִשְׁתּוֹ, וְכָל - שְׁמָא תִאֲמַר שֶׁכָּל הַנִּדְרִים בְּמִשְׁמַע, היינו שכל הנדרים כלולים במשמעות דברי הכתוב כשאמר שהבעל מפר נדרי אשתו, ובכוחו להפר את כל סוגי הנדרים, תִּלְמוּד לְאִמָּר - מלמדנו הכתוב 'כָּל נָדָר וְכָל שְׁבַעַת אִסּוּר לַעֲנַת נַפֶּשׁ' וגו' אִישָׁהּ יִפְרְנוּ, ובא לומר שְׁאֵינוּ מִפֶּה אִלָּא נִדְרֵי עֵנוּי נַפֶּשׁ בְּלִבָּד - רק מה שנדרה לענות ולצער את עצמה ולא שאר נדרים (ספרי קנה), וְהָיָה

כל הזכויות שמורות

לעזר זהרר - ולמפעל חק לישראל העולמי

ביאור המקרא

תורה

רש"י

עד תחילת היום הבא, וְהָקִים [-יקיים בכך] אֶת כָּל נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת כָּל אֲסָרֶיהָ [-שבועותיה] אֲשֶׁר עָלֶיהָ, והאופן שֶׁהָקִים [-קיים] אֹתָם הוּא, כִּי [-שהרי] הִחְרַשׁ לָהּ [-לאשתו] בְּיוֹם שְׁמָעוֹ - ששמע את נדריה ושבועותיה ולא הפירם, והדבר מוכיח שהתרצה בכך:

(טז) וְאִם הָפַר יָפַר [-יבטל] הַבַּעַל אֹתָם [-את נדריה ושבועותיה] אַחֲרֵי שְׁמָעוֹ - ששמעם וקיימם, ומשום שהיא לא שמעה רק את הפרתו בלבד, הלכה וחיללה את נדרה, וְנִשְׁאַ [-הוא ישא] אֶת עֹונָהּ [-עונש עוון ביטול נדריה]:

וְהָקִים אֶת-כָּל-נְדָרֶיהָ אוֹ אֶת-כָּל-אֲסָרֶיהָ אֲשֶׁר עָלֶיהָ הָקִים אֹתָם כִּי-הִחְרַשׁ לָהּ בְּיוֹם שְׁמָעוֹ: וְאִם מִשְׁתַּק יִשְׁתַּוֶּק לָהּ בַּעֲלָהּ מִיּוֹמָא לְיוֹמָא וְיָקִים יֵת כָּל נְדָרָהּ אוֹ יֵת כָּל אֲסָרָהּ דִּי עָלָה קִיָּים יִתְהוֹן אָרִי שְׁתִּיק לָהּ בְּיוֹמָא דְשְׁמָע: מִן וְאִם-הָפַר יָפַר אֹתָם אַחֲרֵי שְׁמָעוֹ וְנִשְׁאַ אֶת-עֹונָהּ: וְאִם בִּטְלָא יְבִטֵּל יִתְהוֹן בְּתַר דְשְׁמָע וְיִקְבֵּל יֵת חֻבָּה:

עונשין (סז):

ביאור רש"י

שְׁאִין הַבַּעַל מִפְּרָא אֲלָא מִשְׁעַת שְׁמִיעָתוֹ עַד שְׁתִּחַשֵּׁף [-עד הלילה], שאז כבר עבר 'יום שמעו' ונכנס ובא יום אחר (ראה נדרים עו:). לאחר קיום הנדר, אינו יכול לחזור ולהפיר (טז) אַחֲרֵי שְׁמָעוֹ. אין לפרש 'אחרי שמעו' כפשוטו דהיינו שהפיר לה מיד אחר שמיעתו, שהרי כבר התבאר בפסוק הקודם שיכול להפיר כל יום שמעו עד הלילה, אלא הכוונה היא שאַחֲרֵי שְׁמָעוֹ שְׁנִדְרָה וְקִיָּים אֶת הַנֶּדֶר, דהיינו שְׁאִמֹר אֶפְשִׁי בֹו [-רצוני בו], וְשׁוּב חֲזֹר כּוֹ וְהָפַר לָהּ אֲפֻלָּו נדרים עו:).

בֹו בְּיוֹם, אין הפרתו הפרה, ולכן ישא את עוונה (ספרי קנו). הבעל שהכשילה, נענש תחתיה ונִשְׁאַ אֶת עֹונָהּ. אף שלא חלה הפרתו של הבעל והנדר עדיין קיים, ונמצא אם כן שעברה על דבריה, אעפ"כ אין היא נענשת על כך אלא הוא נִכְנָם תַּחְתִּיָּה [-במקומה] לקבל את העונש עליו, כיון שהיא הטעה אותה וגרם לה שתעבור עבירה זו. לְמַדְנֵנוּ מִכָּאן שְׁהַגִּזְרָם תַּקְלָה לְחַבְרֹוּ ומכשילו בעבירה, הוא נִכְנָם תַּחְתִּיָּו לְכָל הַעֲנִשִּׁין שהיו אמורים לבוא על חבירו, והוא מקבלם מעתה (סס).

ביאור המקרא

נביאים (יהושע יג כה-כט)

רש"י

כֹּה וַיְהִי לָהֶם הַגָּבֹול יַעֲזֹר וְכָל-עָרֵי הַגִּלְעָד וְחֲצִי אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד-עָרוֹעֶר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי רִבְחָה: וַהֲיָה לָהוֹן תְּחוּמָא יַעֲזֹר וְכָל קְרָוִי גִלְעָד וּפְלָגוֹת אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד עָרוֹעֶר דִּי עַל אֶפְי רִבְחָה: כּוֹ וּמַחֲשָׁבוֹן עַד-רִמַּת הַמַּצְפָּה וּבִטְנִים וּמַמְחֲנִים עַד-גָּבֹול לְדָבָר: וּמַחֲשָׁבוֹן עַד רִמַּת מַצְפֵּיָא וּבִטְוִנִים וּמַמְחֲנִים עַד תְּחוּם לְדָבָר: כּוֹ וּבִעֲמֶק (כח) וַיְהִי לָהֶם הַגָּבֹול לְצַד מִזְרַח, הָעִיר יַעֲזֹר וְכָל עָרֵי הַגִּלְעָד, וְחֲצִי מִמָּה שִׁכְּבֹשׁוּ מֵאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד עָרוֹעֶר אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָעִיר רִבְחָה שִׁבְצַד מִזְרַח צָפוֹן: (כו) וּמַחֲשָׁבוֹן שִׁבְצָפוֹנִית מִזְרָחִית עַד רִמַּת הַמַּצְפָּה וּבִטְנִים בְּצַד מַעֲרָב, וּמַמְחֲנִים עַד גָּבֹול לְדָבָר: (כו) וּבִעֲמֶק [במישור]

כֹּה וַיְהִי לָהֶם הַגָּבֹול יַעֲזֹר וְכָל-עָרֵי הַגִּלְעָד וְחֲצִי אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד-עָרוֹעֶר אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי רִבְחָה: וַהֲיָה לָהוֹן תְּחוּמָא יַעֲזֹר וְכָל קְרָוִי גִלְעָד וּפְלָגוֹת אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן עַד עָרוֹעֶר דִּי עַל אֶפְי רִבְחָה: כּוֹ וּמַחֲשָׁבוֹן עַד-רִמַּת הַמַּצְפָּה וּבִטְנִים וּמַמְחֲנִים עַד-גָּבֹול לְדָבָר: וּמַחֲשָׁבוֹן עַד רִמַּת מַצְפֵּיָא וּבִטְוִנִים וּמַמְחֲנִים עַד תְּחוּם לְדָבָר: כּוֹ וּבִעֲמֶק

ביאור רש"י

(כח) וַיְהִי לָהֶם הַגָּבֹול יַעֲזֹר וְחֲצִי אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן. חֲצִי מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן וּמִסִּיחֹון שְׁקָדָם לִכְבֹּשָׁה מֵהֶם וְעַ"י כֵּן הוֹתֵרָה לְיִשְׂרָאֵל:

מטות ליום שלישי

תטו

ביאור המקרא

נחלו את הערים בית הרם
ובית נמרה וספות וצפון
שהם יתר ממלכות
סיחון מלך חשבון,
הירדן וגבול - נהר הירדן
ומעט מעברו המערבי עד
קצה ים פנרת עבר
הירדן מזרחיה:

(כח) זאת נחלת בני
גד למשפחתם, הערים
המוקפות חומה
וחצריהם - הערים
הפרוזות שמסביב לעיר:

נחלת חצי שבט מנשה

(כט) ויתן משה לחצי
שבט מנשה את נחלתם,
ויהי לחצי מטה בני
מנשה למשפחתם:

נביאים

בית הרם ובית נמרה וספות
וצפון יתר ממלכות סיחון מלך
חשבון הירדן וגבול עד-קצה
ים-פנרת עבר הירדן מזרחיה:
ובמישרא בית הרם ובית נמרה

וסופות וצפונא שאר מלכות סיחון מלפא חשבון ירדנא
ותחומיה עד ספי ים גינוסר עברא ירדנא מדנחא:
כח זאת נחלת בני-גד למשפחתם הערים וחצריהם:
דא אחסנת בני גד לזרעיתהון קרויא ופצחיהן: כט ויתן
משה לחצי שבט מנשה ויהי לחצי מטה בני-מנשה
למשפחתם: ויהב משה לפלגות שבטיא דמנשה והנה
לפלגות שבטיא דבני מנשה לזרעיתהון:

רש"י

(כז) הירדן וגבול. ירדנא
ותחומיה (מרגס יונתן),
הערים שעל שפתו:
(כח) הערים וחצריהם.
הערים המוקפות חומה:
וחצריהם. ערי הפרז
כלל חומה:

ביאור רש"י

(כח) הערים וחצריהם. 'הערים' אלו המוקפות חומה:
וחצריהם. הם ערי הפתחות בלא חומה:

(כז) הירדן וגבול. תרגם יונתן 'ירדנא ותחומיה', והיינו
הערים שעל שפתו:

ביאור המקרא

כתובים (תהלים עד ג-ז)

רש"י

הבא נא ה' חורבן נצחי על האומות אשר החריבו בשאגות
שמחה את בית המקדש, ובכך חשבו שקסמיהם אמת.
והלא כל המסייע לבניין בית המקדש נחשב כנותן מתנה
לה', והנה בעת החורבן שברו הכל, והבעירו באש, וחיללו
את משכן ה'.

(ג) הרימה - הרם נא ה'
את פעמיה - רגליך, כדי
לעשות מלאכות - שממות
וחורבן] לנצח, לפל הרע
אויב בקדש - לכל אויב
אשר הרע בבית המקדש:

(ד) שאגו בשמחה צרריך
בקרב מועדך - בתוך בית

הרימה פעמיה למלאכות
נצח כל-הרע אויב בקדש:
ארים אסתורך למשוק אומיא
לעלמין דבכל חיליה אבאיש

בעל דבבא בקודשא: ד שאגו צרריך בקרב מועדך

(ג) הרימה פעמיה למלאכות נצח. הגזע
פעמוות וזבלות שלך, שיהו לאויבך למלאכות נצח, על
כל אשר הרע האויב צדית המקדש. כן חזרו מנחם (ערך
'פעם') עם וספסעס רוחו (בראשית מא ח). למלאכות, לשון
חורבן, כמו שפיה (ישעיה כד
יג), וכן שפיה שפיה (שם ו
יא) [ס"א אינו]: (ד) מועדך.
הוא צדית המקדש, אשר
נאמר בו (שמות כה כב) ונעלתי
לך עש:

ביאור רש"י

הוא מלשון חרבן, כמו שנאמר (ישעיה כד יב) 'שפיה'
[חורבן], וכן נאמר (שם ו יא) 'תשפיה' [חורבן] 'שפיה'
[ס"א אינו]:

(ד) מועדך. הוא בית המקדש שאתה ה' מתועד בו,
אשר נאמר בו (שמות כה כב) 'ונעלתי לך'
שם:

(ג) הרימה פעמיה למלאכות נצח. הגזע [הרם]
פעמוות [מהלומות] וזבלות שפיה,
שפיה הם לאויבך למלאכות נצח, וזהו כעונש על
פל אשר הרע האויב בבית המקדש. כן חזרו
מנחם (ערך 'פעם') עם חיבת 'ותפעם' שבמקרא ו'ותפעם'
רוחו' (בראשית מא ח), שהן באותה משמעות. 'למלאכות'

רש"י

כתובים

ביאור המקרא

שמו אותותם. כשגזרה ידם להחריצו, אז שמו להם את אותות קסמיהם שהם אותות אמת. ומה הם הקסמים, קלקל צחאים שאל צפרפים (יחזקאל כא) יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות.

יודע האויב, כשהיה מכה צערי פתחי המקדש, שהוא כמביא מכוחו למעלה צרקע. ומנין היה יודע, שהרי היה רואה שהיה העץ מסבך ואוחז את הקרדומות וצולעו, כמו שאמרו רבותינו (סנהדרין טו:), כולו צלעתינהו חד תרעא דירושלים: בסבך עץ קרדומות. לשון נאחז צסבך (בראשית כב יג), העץ סובך אומם והם נסבכין זו: (ו) ועתה. אף על פי שהיה רואה שלפני הקדוש צרוך הוא קשה, לא נמנע מלהלוס כל פתחיה וכל שעריה יחד: בבשיל ובידפות. כלי משחית של נגרים הם. וצקדמות צאוי לך (ירמיה מו כב), תרגם יונתן כשילא. כלפות לשון ערבי

מקדשך, כאשר החריבוהו, ואז שמו [קיימו] את אותותם [קסמיהם] שעשו מקודם לדעת אם יצליחו, שהם אותות אמת:

(ה) והלא בשעת בנין בית המקדש, יודע - נחשב צאילו מביא למעלה לפני ה', כל מי שכתב בסבך [בענפי] העץ על ידי קרדומות - גרזנים, לצורך הבנין:

(ו) ועתה בעת החורבן, את כל פתוחיה [ציורי הזהב החקוקים בבית], יחד [הכל] בבשיל ובידפות [בגרזן ובפטישים] יהלמון - שיברום האויבים:

(ז) שלחו [הבעירן] באש את בית מקדשך, ועד צארין [לעפר] חצלו והשפילו את משכן [מקום שכנת] כבוד שמה:

שמו אותותם אתות: אכלין מעיקך במצע זמניך שוון אתותהון אתיא: ה יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות: יצלף בקורנסא היך גבר דמרים ידי בסבין קיסיא למקטע בכולביא: ו ועת ועתה פתוחיה יחד בבשיל ובידפות יהלמון: וכדין גליפיהא גרין כחדא בקופין ובמפסלת דיוסטר מחין במרזופין: ו שלחו באש מקדשך לארץ חללו משכן

שמה: אדליקו בנירא בית מקדשא לארעא אפיסו משכן דאתקרי ביה שמה:

הוא, כך פירש דונש, והוא מכלי הנגרים: יהלמון. האויבים:

ביאור רש"י

חד תרעא דירושלים - שער אחד שבירושלים בלע לתוכו את כל הגרזנים:

בסבך עץ קרדומות. הוא מלשון שנאמר (בראשית כב יג) 'נאחז בסבך', כלומר, שהעץ סובך [מסבך] אותם [את הקרדומות] והם נסבכין בו [בתוכו]:

(ו) ועתה. אף על פי שהיה רואה האויב שלפני הקדוש ברוך הוא דבר קשה הוא להחריב בית המקדש, לא נמנע מלהלוס [להכות] את כל פתוחיה וכל שעריה ביחד:

בבשיל ובידפות. כלי משחית של נגרים הם, כמו שנאמר (ירמיה מו כב) 'ידבקדמות באו צה', ותרגם יונתן 'בבשילא'. בידפות, לשון ערבי הוא, כף פירש דונש, וגם הוא מכלי הנגרים:

יהלמון. האויבים:

שמו אותותם. כשגזרה ידם של האויבים להחריבו לבית המקדש, אז שמו [קיימו] להם את אותות קסמיהם שעשו מקודם כדי לדעת האם יצליחו, שהם אותות אמת. ומה הם הקסמים שעשו, הוא הנאמר בנבוכדנצר (יחזקאל כא כו) 'קלקל צחאים [חידד החצים] שהיו זכים כמראה ויראה בהם דרך כישוף', שאכל בתרפים' בדרך כישוף (מדרש תהלים):

(ה) יודע כמביא למעלה בסבך עץ קרדומות. יודע לו להאויב, כשהיה מכה בשערי פתחי בית המקדש, שהוא כמביא מכוחו למעלה בקיע. ומנין היה יודע האויב דבר זה, שהרי היה רואה ש'בסבך עץ קרדומות' - שהיה העץ מסבך ואוחז את הקרדומות לתוכו ובולעו, כמו שאמרו רבותינו (סנהדרין צו:), כלהו בצעתינהו

מטות ליום שלישי

תיז

רע"ב

משניות (גיטין פ"ט)

רע"ב

לחיותו פלוני, והוא כשאר תנאי בעלמא. ואסרי רבנן למגרש אליעזר, דכתיב (ויקרא כא ז). 'ואשה גרושה מאשה לא יקחו', אפילו לא נמגרשה חלל מאשה, דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, פסולה לכהונה. אלמא גט הוא והכא דשרייה לכל אדם חוץ מזה, מותרת לאחרים: וחכמים אוסרים. דאמרי איסור כהונה שאני, שריצה בהם הכתוב מנזות יתירות, ואף על גב דהוה גט לפסלה לכהונה, לא הוה גט להחירה לאחרים. והלכה כחכמים. ולא אסרי רבנן אלא כשאמר הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני, או חוץ מפלוני. אבל אי אמר לה הרי זה גטן על מנת שלא תנשאי לפלוני, מודו רבנן דהוי גט, שהרי החירה לכל אדם נמסירת הגט אלא שהתנה עמה שלא תנשא

רבי אליעזר מתיר. טעמא דרבי 'ואשה גרושה מאשה לא יקחו', דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, פסולה לכהונה. אלמא גט הוא והכא דשרייה לכל אדם חוץ מזה, מותרת לאחרים: וחכמים אוסרים. דאמרי איסור כהונה שאני, שריצה בהם הכתוב מנזות יתירות, ואף על גב דהוה גט לפסלה לכהונה, לא הוה גט להחירה לאחרים. ולא אסרי רבנן אלא כשאמר הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני, או חוץ מפלוני. אבל אי אמר לה הרי זה גטן על מנת שלא תנשאי לפלוני, מודו רבנן דהוי גט, שהרי החירה לכל אדם נמסירת הגט אלא שהתנה עמה שלא תנשא

ל'ישראל, בת ישראל לממזר ולנתין, ולכל מי שיש לה עליו קדושין אפילו בעברה, פסול: ג גופו של גט, הרי את מתרת לכל אדם. רבי יהודה אומר, ודין דיהוי ליכי מנאי

ביאור המשנה

קדושין - או שאמר חוץ מלאדם פלוני שאין קידושיו תופסים לו בה מפני שהיא אסורה עליו, אזי אין זה נחשב לשיור הפוסל את הגט, שהרי לא מחמת ששייר בגט הם אסורים לה, אלא משום שקידושיהם אינם תופסים בה אף אם אינה אשת איש, ולכן הגט כשר.

אך אם אמר לה הרי את מתרת לכל אדם, אלא אלמנה לכהן גדול - חוץ מלכהן גדול, באופן שהיא אלמנה. גרושה וכלוצה לכהן הדיוט - או שאמר לה חוץ מלכהן הדיוט, באופן שהיא גרושה או כלוצה. ממוזרת ונתניה ל'ישראל' - או שאמר לה חוץ מלישראל כשר, באופן שהיא ממוזרת ונתניה. בת ישראל ל'ישראל' - או שאמר לה חוץ מלממזר ולנתין, באופן שהיא בת ישראל כשירה. ולכל מי שיש לה עליו קדושין, אפילו בעברה - וכן אם אסר אותה על שאר כל אדם שקידושיו היו תופסים לו בה אם היתה פנויה, אף אם אסר לו לקדשה, אזי הגט פסול, שהרי קידושיהם היו תופסים בה אם היתה פנויה, ועכשיו קידושיהם אינם תופסים בה מחמת שהיא אשת איש כלפיהם, ולכן זה נחשב ששייר בגט:

משנה ג

המשנה מבארת את נוסח הגט:

גופו של גט - נוסח עיקרו של כתב הגט הוא 'הרי את מתרת לכל אדם'. רבי יהודה אומר, אין די בנוסח זה אלא יש לכתוב גם 'ודין דיהוי ליכי מנאי,

גיטין פרק ט

בפרק זה יבואר כמה אופנים בהם הגט פסול, וכן יבואר בו נוסח הגט, ואימותי מותר לאדם לגרש את אשתו:

משנה א

המשנה מבארת מה דין של אדם שגרש את אשתו, ובשעת הגירושין אמר לה 'הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני':

המגרש את אשתו, ואמר לה בזמן מסירת הגט, 'הרי את מתרת לכל אדם אלא לפלוני', אזי נחלקו התנאים, שרבי אליעזר מתיר אותה בגט זה לכל אדם, חוץ מאותו פלוני. וחכמים אוסרים אותה לכל העולם, שכן לדעתם גט זה פסול. ואם כן, כיצד יעשה כדי לגרשה בגט זה, ויפלוני הימנה ויחזור ויתננו לה, ויאמר לה בזמן המסירה השניה 'הרי את מתרת לכל אדם', ואזי היא תהיה מגורשת. ואם כתב בכתב הבעל בתוך הגט את הלשון 'אלא לפלוני', אזי אף על פי שחזר ומחקק, הגט פסול:

משנה ב

המשנה מבארת שלא כל שיור פוסל את הגט:

המגרש את אשתו, ואמר לה הרי את מתרת לכל אדם אלא ל'אבא ו'אבא - חוץ מלאבי או לאביו, ל'אחי ו'אחיה - או שאמר חוץ מלאחי או לאחיו, או שאמר חוץ מ'עבד ו'עבד, ו'כל מי שאין לה עליו

(ד) כתב בכתב ידו ואין עֲלָיו עדים. לרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי, כתב ידו כמאה עדים דמי. ולרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי, הואיל וכתב ידו הוא, 'וכתב ונתן' (דנריס מד 6) קרינן ביה, ואף על גב דליכא עדי מסירה כשר מדאורייתא, וחכמים פסלוהו דלמא אחי לאכשורי בכתב סופר: ואין בו זמן. דזמן תקנתא דרבנן הוא. אי משום פירות, אי משום שמה יחסה על צמחמותו, כדאמרין בפרק שני: ואין בו אלא עד אחד. איכא למאן דאמר אכתב ידו

ספר תרובין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דתצפין. גופו של גט שחרור, הרי אתה ברת חורין, הרי אתה לעצמך: ד שלשה גטין פסולין, ואם נשאת, הולד פשר. כתב בכתב ידו ואין עֲלָיו עדים, יש עֲלָיו עדים ואין בו זמן,

קאי, וישא אשמעינן דאפילו אין צו עד, הולד כשר. והכא אשמעינן דאפילו יש צו עד אחד לכתחלה לא. ואיכא למאן דאמר אכתב סופר קאי, ואפילו הכי הולד כשר, דסופר הוה ליה במקום עד שני: תקון העולם. שמה ימותו עדי מסירה ויצא הצעל ויערער לומר לא גרשתי. והלכה כרבי אלעזר: (ה) שני גיטין שוין. בשמותיהם: הרי השני בטל. דלא ידעינן דמאן ניהו: בשל. זמן אחד לכולן, כך בשבת גירש פלוני פלונית ופלוני פלונית:

יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, הרי אלו שלשה גטין פסולין, ואם נשאת, הולד פשר. רבי אלעזר אומר, אף על פי שאין עֲלָיו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים, פשר וגובה מנכסים משעבדים, שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם: ה שנים ששלחו שני גטין שוין ונתעברו, נותן שניהם לזו ושניהם לזו. לפיכך, אבד אחד מהן, הרי השני בטל. חמשה שפתבו כלל בתוך הגט, איש פלוני מגרש פלונית ופלוני פלונית, והעדים מלמטה, בלן פשרין ונתן לכל אחת ואחת.

ביאור המשנה

ספר תרובין ואגרת שבוקין וגט פטורין למהך להתנסבא לכל גבר דתצפין - וזה הגט יהיה לך ממני, ספר גירושין, ואגרת עיזובין, וגט פטור, ללכת להינשא לכל גבר שתירצי. ואין די בנוסח 'הרי את מותרת לכל אדם', שכן צריך להיות מוכח מתוך הגט שהיא מתגרשת על ידי גט זה.

מבאר המשנה גם את נוסח שטר שחרור של עבד

ושפחה:

גופו - נוסח עיקרו 'של גט שחרור הניתן לשפחה כנענית הוא 'הרי את ברת חורין', או 'הרי אתה לעצמך':

משנה ד

המשנה תבאר שיש אופנים בהם הגט פסול לכתחילה, מדרבנן, אך לא בדיעבד:

יש שלשה אופנים של גטין שהם פסולין מדרבנן לכתחילה, ואם נשאת בדיעבד הולך פשר: א. גט שהבעל כתב בכתב ידו, ואולם אין חתומים עֲלָיו עדים. ב. גט שיש עֲלָיו עדים ואין בו זמן - לא כתוב בו תאריך כתיבתו. ג. גט שיש בו זמן - כתוב בו התאריך ואין בו אלא עד אחד. הרי אלו הם שלשה אופנים של גטין שהם פסולין לכתחילה, ואם נשאת בהם בדיעבד אזי הולך מבעלה השני פשר.

רבי אלעזר אומר, אף על פי שאין חתומים עֲלָיו על הגט עדים כלל, אלא שהבעל נתנו לה את הגט בפני עדים, אזי הגט פשר לכתחילה, וגובה את כתובתה אפילו מנכסים משעבדים על ידי גט זה, שכן עדי המסירה [העדים שבפניהם מסר הבעל את הגט

לאשה], הם העושים את הכריתות, ולא עדי החתימה, [העדים החתומים על הגט]. ואין צריך עדי חתימה, לפי שאין העדים - עדי החתימה חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם, שמא ימותו עדי המסירה, ויבוא הבעל ויערער על הגט, ואזי יוכל הגט להתקיים על ידי עדי החתימה. לכן, אף אם אין עדי חתימה כלל, הגט כשר לכתחילה:

משנה ה

המשנה מבאר מה הדין אם נתעברו שני גיטין השוים בשמות האיש והאשה, וכן באיזה אופן מותר לכנה אנשים לגרש את נשותיהן בגט אחד:

שנים - שני אנשים שישלחו ביד שליח אחד שני גטין שוין בשמותיהם, ששמות האנשים שוים וכן שמות נשותיהם שוים, ונתעברו שני הגיטין ביד השליח, ואינו יודע איזה גט שייך לאיזה איש, נותן השליח שניהם - את שני הגיטין לאשה זו, ולאחר מכן נותן את שניהם גם לאשה זו - האחרת, ואזי שתייהן מגורשות. לפיכך, כיון שהוא צריך לתת את שני הגיטין לשתי הנשים, אם אבד אחד מהן - מן הגיטין, הרי הגט השני בטל ואי אפשר לגרש בו, כיון שאין ידוע לשם איזו אשה מבין שתייהן נכתב גט זה.

חמשה אנשים שפתבו גט אחד לכל נשותיהם, וכתבו בכל ברתו הגט - בנוסח הכולל את כולם, 'איש פלוני מגרש פלונית, ופלוני מגרש פלונית', והעדים חתומים מלמטה, על כל השמות הללו, אזי בלן פשרין, ונתן גט זה לכל אחת ואחת מן הנשים, ואזי כולן

מטות ליום שלישי

טיט

רע"ב

מישניות

רע"ב

הולכים מן הימני אל השמאלי וחממו על הגט הימני, כשזאו שני היונים לחמם תחתיהם הלכו גם הם מן הימני אל השמאלי כסדר כמיצת העצרים, ונמצא שארבעתם חממו על הגט הימני. וכן אם היונים חמומים למעלה, שמא הפכו העצרים שזאו אחריהם סדר

כחז עברי, והלכו מן השמאלי אל הימני ונמצאו ארבעתם חמומים על השמאלי: ה"ג עד אחד עברי ועד אחד יוני, ועד אחד יוני באים מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין. וטעמא, דחיישין שמא העד עברי הראשון חמם על הגט הימני הראשון כפי סדר כחז עברי, והעד היוני השני חמם על הגט השמאלי השני כפי סדר כחז יוני שמתחילין מן

השמאל, והעד השלישי העברי הפך כחז העברי והתחיל גם הוא מהשמאל כמו היוני שלפניו, ונמצא גם הוא חמום על הגט השמאלי, והעד היוני האחרון חמום דרכו מן השמאל אל הימין וגם הוא חמום על השמאל, ונמצא ג' עדים חמומים על השמאל, ואחד כלל חמום על הימני.

טובם לכול אחת. זמן לכל אחת ואחת, נכך בשבת גירש פלוני לפלונית, והשלים הגט. ונכך בשבת גירש פלוני לפלונית, והשלים הגט, וכן כולם. והעדים מלמטון: (ו) שני גימין שבתבן. שני דפין זה כלל זה, ושני

עצרים חמומים מתחת הגט הראשון לחמת השני, שם העד תחת הראשון ושם אביו תחת השני. וכן עד שני תחתיו, וחזרו וחממו תחתיהם שני ישראלים הדריס צארן יון, וחממו כחז יוני, ודרך הכחז יוני שהולך מן השמאל אל הימין, נמצא שם העד תחת הגט שני, ושם אביו תחת הראשון. את שהעדים הראשונים נקראים עמו כשר. אם העצרים חמומים למעלה, שדרך כחז עברי שהולך מן הימין אל השמאל,

ונמצא שם העד תחת הגט הימני, ושם אביו תחת הגט השמאלי, הימני כשר. ואם היונים חמומים למעלה, השמאלי כשר. ששמות העדים תחת השמאלי הם. וטעמא, דחיישין שמא העדים האחרונים הפכו את כחזם לסדר כחזו העדים הראשונים, שאם העצרים היו חמומים למעלה שהם

ביאור המשנה

הימני, שהרי הם חתמו כמנהג יון. אזי הדין הוא, אֵת שְׁהַעֲדִים הִרְאִשׁוּנִים נִקְרְאִין עֲמוֹ - הגט שתחתיו חתמו העדים העליונים את שמם [ולא את שם אביהם], הוא כְּשֵׁר. לכן, אם העדים העברים חתמו מעל העדים היוונים אזי הגט הימני כשר, ואם העדים היוונים חתמו מעל העדים העברים אזי הגט השמאלי כשר.

המשנה מבארת שיש אופן ששני הגיטין פסולין:

אם חתמו העדים באופן שיעד אֶחָד עֲבָרִי חתם ראשון, ונמצא שמו תחת הגט הימני ושם אביו תחת השמאלי, וְמִתְחִתּוֹ חתם יעד אֶחָד יוֹנִי שהתחיל לכתוב בסוף השיטה תחת הגט השמאלי, כגון ששמו שמעון ושם אביו יוסף, ורצה העד היווני לחתום 'יוסף בן, שמעון', וכתב 'יוסף' תחת הגט השמאלי בסוף השיטה והמשיך לכתוב 'בן שמעון' בתחילת השיטה הבאה, כלומר תחת הגט הימני, וְאַחֲרָיו חתם יעד אֶחָד עֲבָרִי באופן זה, ששמו תחת הגט השמאלי בסוף השיטה ושם אביו תחת הגט הימני, וְאַחֲרָיו חתם יעד אֶחָד יוֹנִי שהתחיל לחתום בתחילת השיטה, ונמצא שם אביו תחת הגט הימני ושמו תחת השמאלי, וְחִתִּימֹתֵיהֶן בָּאִין מִתְחִתּוֹ גַּם זֶה לְתַתּוֹ גַּם זֶה, כאשר התבאר, שחתמו העד הראשון והשני את שמם תחת הגט הימני ושם אביהם תחת השמאלי, והעד השלישי והרביעי חתמו את שמם תחת הגט השמאלי ושם אביהם תחת הימני, אזי שְׁנֵיהֶן - שני הגיטין פְּסוּלִין:

מגורשות. אך אם הָיָה כְּתוּב גַּם זֶה בְּאֹפֶן שֶׁל טַפָּס לְכָל אֶחָת וְאַחַת - שכתב כל נוסח הגט לכל אחת בנפרד, וְהַעֲדִים חתומים מִלְּמַטָּה, אזי אֵת שְׁהַעֲדִים נִקְרְאִין [נקראים] עֲמוֹ, כלומר הבעל והאשה ששמם כתוב למטה סמוך לחתימות העדים, הוא כְּשֵׁר להתגרש בו על ידי גט זה, אך שאר הזוגות שאינם כתובים סמוך לחתימת העדים אינם יכולים להתגרש בגט זה, שכן אנו חוששים שמא העדים העידו רק על הזוג האחרון:

משנה ו

המשנה דנה בעדים החתומים על שני גיטין הכתובים בשטר אחד, זה בצד זה. להבנת המשנה נקדים, שמנהג אנשי יון הוא שכאשר אדם חותם את שמו באופן 'יוסף בן שמעון', אזי שמו הוא שמעון ושם אביו יוסף. וחתימתו נקראת 'יוסף בן, שמעון', כלומר בנו של יוסף, שהוא שמעון:

שְׁנֵי גִיטִין שֶׁבְּתוֹכָן בִּשְׁטָר אֶחָד לְרוּחְבוֹ, זֶה בְּצֵד זֶה, גַּם אֶחָד בְּצֵד הַיְמָנִי שֶׁל הַשְּׁטָר וְגַם שְׁנֵי בְּצֵד הַשְּׁמָאֲלִי שֶׁל הַשְּׁטָר, וְחִתִּימוֹת שֶׁל שְׁנֵי עֲדִים עֲבָרִים בָּאִים מִתְחִתּוֹ זֶה לְתַתּוֹ זֶה - חתימות העדים מתחילות מתחת הגט הימני ונגמרות תחת הגט השמאלי, ונמצא ששם העד הוא תחת הגט הימני ושם אביו תחת השמאלי, וְכֵן יֵשׁ בִּשְׁטָר זֶה חִתִּימוֹת שֶׁל שְׁנֵי עֲדִים יוֹנִים - יהודים הגרים ביון, וחותרים כמנהג אנשי יון, וגם חתימותיהן שלהם בָּאִים מִתְחִתּוֹ זֶה - הגט הימני לְתַתּוֹ זֶה - הגט השמאלי, ונמצא ששם העד תחת הגט השמאלי ושם אביו תחת הגט

רע"ב

משניות

רע"ב

או זהפך שהעד השני היוני הפך כחצו לקדר כחצ עברי והתחיל מן הימין אל השמאל כמו שחתם העד עברי הראשון, והעד עברי השלישי חתם כדרכו מן הימין, ונמצאו שלשמן חתומים על הגט הימני הראשון, והעד היוני האחרון לצדו חתם כדרכו על הגט השמאלי.

ומשום דלא ידעינן דהי מינייהו חתימו תלתא ובהי מינייהו לא חתים אלא חד, שניהם פסולין: (ז) בדרך השני. שאלו ברוחצ המגילה: מן הצד. בגליון של ימין הגט. או בגליון השמאלי: או מאחוריו בגט פשוט. שעדיו צמחו: הקיף. חיצר זה אצל זה:

ז שיר מקצת הגט וכתבו בדרך השני, והעדים מלמטה, פשר. חתמו עדים בראש הדרך, מן הצד, או מאחוריו בגט פשוט, פסול. הקיף ראשו של זה בצד ראשו של זה, והעדים באמצע, שניהם פסולין. סופו של זה בצד סופו של זה, והעדים באמצע, את שיהעדים נקרין עמו, פשר. ראשו של

שניהם פסולים. שאין נקראת החתימה לא עם זה ולא עם זה: את שהעדים נקרין בסופו. שגג חתימה כלפי סופו, ולא שרגלי חתימה כלפי ראשו, כשר: (ח) כתב סופר ועד. חתם סופר ועד. דהוי להו שני עדים ואשמעינן מתניתין דלא חיישינן שמא הצעל לא נזה לחתום לסופר, אלא אמר לשנים אמרו לסופר ויכתבו, ולפלוני ולפלוני עדים וחתמו, ושם הנך עדים לכסופא דספרא שיאמר איני צעניו כשר לעדות, ואחתמוהו בלא רשותו דצעל. להא לא חיישינן: חניבתו. שם לווי של משפחה:

זה בצד סופו של זה, והעדים באמצע, את שהעדים נקרין בסופו, פשר: ח גט שכתבו עברית ועדיו יוני, יונית ועדיו עברית, עד אחד עברי ועד אחד יוני, כתב סופר ועד, פשר. איש פלוני עד, פשר. בן איש פלוני עד, פשר. איש פלוני בן איש פלוני, ולא כתב עד, פשר. וכך היו נקיי הדעת שפירושלים עושין. כתב חניכתו וחניכתה,

ביאור המשנה

משנה ז

המשנה מבארת עוד אופני מקום חתימת העדים על גט אחד או על שני גיטין בשטר אחד:

כתב גט, ושיר - ונותר מקצת מלשון הגט שעדיין לא נכתב, וכתבו - את החלק הנותר בדרך השני - בטור הסמוך לו מן הצד באותה היריעה, והעדים חתומים מלמטה בסוף הגט בעמוד השני, הגט פשר.

חתמו העדים בראש הדרך - בראש העמוד מעל לכתובת הגט, או אם חתמו העדים מן הצד - בגליון הריק הסמוך לגט מימינו או משמאלו, או אם העדים חתמו מאחוריו - מאחורי הגט, בכל האופנים הללו, אם מדובר בגט פשוט שחכמים תיקנו שהעדים יחתמו בתוכו, הגט פסול.

הקיף ראשו - קרב תחילתו של גט זה בצד ראשו של גט זה - כתב גט אחד מאמצע הגליון כלפי מטה ומשסיים את כתיבתו החל לכתוב גט נוסף מאמצע הגליון כלפי מעלה נמצא שראשי הגיטין סמוכים זה לזה, והעדים חתומים באמצע הגליון בין שני הגיטין, באופן זה שניהם פסולין משום שחתמת העדים אינה נקראת עם אף אחד מן הגיטין.

כתב גט אחד מראש הגליון ועד אמצעו, ואחר כך כתב גט נוסף מראשו השני של הגליון ועד אמצעו ונמצא סופו של גט זה, נגמר בצד סופו של גט זה, והעדים חתומים באמצע בין סופי הגיטין, את שהעדים נקרין עמו - הגט שגג חתימתם של העדים פונה לעברו, כפי שרגלים לחתום בכל גיטין, פשר, ואילו הגט שרגלי האותיות פונות לעברו פסול.

חיבר את ראשו של גט זה בצד סופו של גט זה והעדים חתומים באמצע - במקום שבו מסתיימת כתיבת גט אחד ומתחילה כתיבת הגט השני, את שהעדים נקרין בסופו - הגט שחתמת העדים כתובה בסופו פשר:

משנה ח

מכאן מבארת המשנה דינים הנוגעים לנוסח ולשון החתימה עצמה:

גט שכתבו - שנכתב בעברית ועדיו חתמו ביונית, או גט שנכתב ביונית ועדיו חתמו בעברית. וכן אם עד אחד מעדי הגט עברי וחתימתו בעברית, ועד אחד יוני - יהודי מארץ יון, וחתימתו בכתב יוני, או כדרך שהיוונים חותמים שמקדימים את שם האב לשםם וכן כתב סופר - סופר שכתב את הגט וחתם בו ועד אחד נוסף חתם עמו, בכל אלו הגט פשר.

חתם העד 'איש פלוני עד' הגט פשר וכן אם חתם 'בן איש פלוני עד', כלומר שלא הזכיר את שמו כלל כי אם את שם אביו, הגט פשר. וכמו כן אם חתם 'איש פלוני בן איש פלוני', ולא כתב בסיום את המילה 'עד', הגט פשר. וכך היו נקיי הדעת שפירושלים עושין, שהיו חותמים 'פלוני בן פלוני', ולא היו מסיימים את חתימתם עם המילה 'עד', שמקצרים היו בלשונם.

כתב בגט את חניכתו - שם לווי [-כינוי] של כל משפחת הבעל, במקום לכתוב את שם אביו של הבעל, וחניכתה - וכן אם כתב בגט את שם הלווי של כל משפחת האשה, במקום לכתוב את שם אביה, כגון שכתב 'אברהם בן עזרא', ועזרא אינו אביו של אברהם כי אם זקן

תכא

מטות ליום שלישי

רע"ב

משניות

רע"ב

אלא כגון שהיו נרות דולקות ומטות מונעות, וזני אדם נכנסים ויוצאים ואומרים פלונית נמקדשה היום: **מגורשת** הרי זו **מגורשת**. ארישא קאי, האי איתמא דינא עליה קול מקודשת ומיישין ליה ואסרנוה לינשא אלא לאותו האי, אס חזר וינא עליה קול מגורשת, שגרשה אותו פלוני שינא לה קול קדושין ממנו, הרי זו מגורשת ומומתת לכל, שהרי קול שחששנו לו מחלה שזכרו עמו: **ובלבד שלא יהא שם אמתלא**. שלא יהא עם הקול של קדושין או של גרושין אמתלא, טעם שהוא שזכר את כח הקול:

כָּשָׁר, גֵּט מַעֲשָׂה, בִּישְׂרָאֵל, כָּשָׁר. וּבְגוּיִם, פָּסוּל. וּבְגוּיִם, חוֹבְטִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ עֲשֵׂה מַה שִּׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָךְ, וְכָשָׁר: מָה יֵצֵא שְׁמָה בְּעִיר מְקֻדָּשֶׁת, הֲרִי זוֹ מְקֻדָּשֶׁת. מְגֻרָּשֶׁת, הֲרִי זוֹ מְגֻרָּשֶׁת. וּבְלִבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֵׁם אֲמֵתְלָא. אִיזוֹ הִיא אֲמֵתְלָא, גֵּרֶשׁ אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת אִשְׁתּוֹ עַל תְּנַאי, זָרֵק לָהּ

קְדוּשָׁתָהּ סֵפֶק קְרוֹב לָהּ סֵפֶק קְרוֹב לוֹ, זוֹ הִיא אֲמֵתְלָא: י בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יִגְרֹשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ אֲלֵא אִם בֵּין מִצָּא בָּהּ דְּבַר עֲרוּה, שְׁנַאמֶר (דגריס כד ה) כִּי מִצָּא בָּהּ

ביאור המשנה

לישב עוד תחתיו מחמת איסור גרושה לכהן, אלא יוציאנה בגט אחר.

המשנה מגבילה את הדין האמור:

ומה שנתבאר שחוששין לקול שיצא בעיר לענין קידושין או גירושין, הוא **בְּלִבָּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה שֵׁם** עם הקול **אֲמֵתְלָא** - טעם כל שהוא השובר את כח הקול [והוא הנקרא 'שוברו של קול']. אבל אם יש שם דבר שיש בו כדי לשבור את הקול אין חוששין לאותו הקול.

מבאר המשנה, **אִיזוֹ הִיא אֲמֵתְלָא** המבטלת את כח הקול בקידושין או בגירושין. לענין גירושין, כגון שיצא קול בעיר **שְׁמָה אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת אִשְׁתּוֹ עַל תְּנַאי**. ולענין קידושין, כגון שיצא קול בעיר שאיש פלוני **זָרֵק לָהּ** - לאשה פנויה את **קְדוּשָׁתָהּ**, ומעות הקידושין נפלו במקום שהוא **סֵפֶק קְרוֹב לָהּ** ומקודשת, **סֵפֶק קְרוֹב לוֹ** ואינה מקודשת, **זוֹ הִיא אֲמֵתְלָא** המבטלת את הקול. ש'התנאי' הוא 'שוברו' של קול הגירושין, כיון שיש לומר שמא לא נתקיים התנאי ואינה מגורשת. ו'ספק קרוב לה ספק קרוב לו' הוא 'שוברו' של קול הקידושין, כיון שיש לומר שהוא קרוב לו ואינה מקודשת. ובאופנים אלו, וכן להיפך שיצא קול שקידשה על תנאי, או שזרק לה גיטה ספק קרוב לה ספק קרוב לו, אין חוששין לאותו הקול:

משנה י

כתוב בתורה (דגריס כד ה) **כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבָעִלָּהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבַר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוֹת וְנָתַן בְּיָדָהּ. הַמְשֻׁנָּה מְבִיאָה מַחְלוקֶת תַּנָּאִים בְּאִיזָה אֹפֶן מוֹתֵר לָאָדָם לָגֶרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ:**

בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יִגְרֹשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ, אֲלֵא אִם בֵּין מִצָּא בָּהּ דְּבַר עֲרוּה - שְׁנַאמֶר (דגריס כד ה), 'כִּי מִצָּא בָּהּ

מַעֲשָׂה. נְחוּקָה: בִּישְׂרָאֵל כָּשָׁר. אִם אֲנָסוּהוּ דָּדִין. כְּגוֹן כָּל הַנֶּךְ דְּכּוּפִין לְהוֹיָא, אוֹ שֶׁהִיתָה אֲסוּרָה לוֹ. וְאִם אֲנָסוּהוּ שְׁלֹא כְּדִין, פָּסוּל. וּפּוֹסֵל מִן הַכְּהוּנָה, מִשּׁוּם רִיחַ גֵּט: וּבְנִבְרִי. כְּדִין, פָּסוּל, וּפּוֹסֵל מִן הַכְּהוּנָה. שְׁלֹא כְּדִין, אֲפִילוּ רִיחַ גֵּט אֵין צוֹ. וּמִי שְׁחִיב לִיתֵן גֵּט מִן הַדִּין וְאֵין כַּח צְדִיק יִשְׂרָאֵל לְכּוּפּוֹ, מוֹצֵטִין אוֹתוֹ ע"י נְכִירִים, שְׁאוּמְרִים עֲשֵׂה מַה שִּׁישְׂרָאֵל אוֹמֵר לָךְ, וְנֹתֵן הַגֵּט עַל פִּי דִינֵי יִשְׂרָאֵל: (ט) יֵצֵא שְׁמָה בְּעִיר מְקֻדָּשֶׁת. פְּנוּיָה שִׁנָּא עֲלִיהָ קוֹל, פְּלוֹנִית נְמַקְדָּשָׁה הַיּוֹם לְפָלוֹנִי. וְלֹא קוֹל הַכְּהֵנָּה בְּלִבָּד,

זקנו, אלא שמשפחתו מתייחסת אליו, הגט **כָּשָׁר**, ואין אנו אומרים שמכיון שאין זה שם אביו ושם אביה יהיה דינו כגט ששינה בו שמו ושמה, שהוא פסול, כמבואר בפרק הקודם (משה ה).

גֵּט מַעֲשָׂה - גט שנלקח מן הבעל בדרך כפיה והכרח כדי שיגרש בו את אשתו, **בִּישְׂרָאֵל** - אם דיני ישראל כפיהו לגרש עד שהתרצה הבעל לכתוב גט, הגט **כָּשָׁר**, וצריך שיתרצה לבסוף לגרש את אשתו ויאמר 'רוצה אני'. **וּבְגוּיִם** - ואם אנסוהו בית דין של גוים לגרש את אשתו, הגט **פָּסוּל**, ואף אם לבסוף התרצה לכתוב לה גט מחמת האונס.

וּבְגוּיִם - ואם לא שמע הבעל בקול בית דין שציווהו לגרש את אשתו, ורצו בית דין לכופ את הבעל על ידי גוים, שיתן לאשתו גט, רשאים הדיינים לעשות כך, והגוים **חוֹבְטִין אוֹתוֹ, וְאוֹמְרִים לוֹ** [-הגוים] בשעה שמכים אותו, **עֲשֵׂה מַה שִּׁישְׂרָאֵל אוֹמְרִים לָךְ** לגרש את אשתך, **וְכָשָׁר:**

משנה ט

המשנה מבאר את דין האשה שיצא עליה קול בעיר שהיא מקודשת או מגורשת:

יֵצֵא שְׁמָה בְּעִיר - אם יצא קול בעיר על אשה פנויה שהיא **מְקֻדָּשֶׁת**, שאמרו 'פלונית נתקדשה היום לפלוני', **הֲרִי זוֹ מְקֻדָּשֶׁת** - חוששין לקול זה שהיא אכן מקודשת, ואסורה להינשא לאחר בלא שתקבל גט מאותו פלוני. וכן אם יצא קול על אשה נשואה **שְׁמָה בְּעִיר**, היא, שאמרו 'פלונית נתגרשה היום מפלוני', **הֲרִי זוֹ מְגֻרָּשֶׁת**. ואין הכוונה שתהיה היא מותרת לשוק בלא גט אחר, שהרי אין סומכין על הקול להתיר אשת איש לעלמא, אלא חוששין לזה הקול לחומרא, שאם אשת כהן היא, אסורה

רע"ב	משניות	רע"ב
מצא אחרת נאה מונה. ודריש קרא הכי, 'אם לא תמצא חן של נוי' בעיניו, או אם 'מצא זה ערוה', או 'דבר' של סרחון, על כל אחד משלושה דברים הללו יכול לגרש. והלכה כצית הלל: ס"ק מסכת גטין	ערוה דבר. ובית הלל אומרים, אפלו הקדיחה תבשילו, שנאמר (שס) פי מצא בה ערוה דבר. רבי עקיבא אומר, אפלו מצא אחרת נאה הימנה, שנאמר (שס) והיה אם לא תמצא חן בעיניו:	(י) אפילו הקדיחה תבשילו. שרפתו ע"י האור או ע"י מלת. דרשי צית הלל 'ערוה דבר' (דברים כד א), או 'ערוה' או 'דבר', כלומר שאר דבר סרחון שאינו ערוה: רבי עקיבא אומר אפילו

ביאור המשנה

ערוה דבר, ועל זה אמרה תורה וכתב לה ספר קריאתה. כלומר, על כל דבר סרחון שסרחה כנגדו יכול לגרשה.

ובית הלל אומרים, אפילו רק הקדיחה שרפה את תבשילו יכול לגרשה, אף כשלא מצא בה דבר ערוה. משום שנאמר (שס) 'פי מצא בה ערוה דבר', ומפרשים בית הלל שהפסוק מונה שתי סיבות לגירושין, או משום 'ערוה' או משום 'דבר', ולא דבר סרחון, אלא מצא אשה אחרת נאה הימנה יכול לגרשה. משום שנאמר (שס) בתחילת הפסוק 'והיה אם לא תמצא חן בעיניו' וגו', הרי שאף באופן זה יכול לגרשה:

.....

ביאור הגמרא גמרא (גיטין צ.ז.) ביאור הגמרא

שנינו במשנה, רבי עקיבא אומר אפילו מצא אחרת נאה הימנה, יכול לגרשה: מבררת הגמרא, במאי קא מיפלגי - במה נחלקו התנאים במשנתנו. משיבה הגמרא, בדריש לקיש - מחלוקתם היא על פי דברי ריש לקיש, דאמר ריש לקיש, תיבת 'פי' משמש בתורה בארבע לשונות, לקיש כי משמש בארבע לשונות, אי, ביה ערוה דבר, פירוש דלמא, אלא, דהא. בית שמאי סברי [והיה אם לא תמצא חן בעיניו] פי מצא בה ערוה דבר

רש"י: כי משמש בארבע לשונות. במקום ארבע לשונות הללו נכתב כי צורה, במקום אם, במקום פן, במקום אלא, במקום אשר. במקום אם כמו 'כי ימצא בקרבך' (דברים יז ב) 'כי יקרא' (שם כג ו) 'כי תראה חמור' (שמות כג ה) 'כי תפגע' (שם פסוק ד) כולו משמע לכשיארע כלומר אם יהיה כך, וכן רובן. במקום אלא לסתור דבר האמור למעלה לומר אינו כן אלא כן, כמו 'ויאמר לא כי נחמתי' (בראשית יח טו) אינו כן כדצריך אלא נחמתי, וכן 'לא תקפוץ את ירך כי פתוח תפתח לו' (דברים טו ט-י) אלא פתוח תפתח לו, וכמו 'לא כי צרחו נלין' (בראשית יט ב) לא נסור אל ביתך אלא צרחו נלין, וכן הרבה. במקום פן 'כי תאמר בלצנך רעים וגו' לא תירא מהם' וגו' (דברים יז יח-יט), אין אתה יכול לפרש בלשון אם לומר אם תאמר בלצנך וגו' לא תירא מהם, הא אם לא תאמר תירא מהם, אין זה נכון, ולא בלשון אלא, אבל נדרש הוא בלשון פן לומר שלא תאמר כן, וצחמיה נדרש, כלומר וכי תאמר בלצנך רעים הגוים האלה ותירא מהם, וכן כי תאמרו מה נדרף לו לעולם לא תשיצו אל לבצנכם לומר מה נדרף לו, וכן כל כי הסמוכין לאף 'אף כי תאמר לא תשורנו' (איוב לה יד) 'אף כי אנכי אעננו' (שם ט יד) כולן נדרשין בלשון תימה, הלכך סוף פירוש מלמדך פן תאמר כן. ועוד משמש בלשון דהא דהיינו אשר או מפני, כלומר ליתן טעם לייש דבר שלמעלה הימנו, כמו 'לא נחמתי כי יראה' (בראשית יח טו) כמו אשר יראה כלומר מפני שיראה, וכן 'מדוע אתה יושב לבדך כי יצא אלי העם' (שמות יח יד-טו) מפני שצא אלי העם שהעם צא אלי, וכן 'כי זה משה האיש' (שם לב א) 'כי אמרתי פן תגול את בנותיך' (בראשית לא לא) 'כי אמרתי רק אין יראה אלהים' (שם כ יא) כולן נדרשין כמו אשר כלומר מפני, וכן 'כי גוע אהרן' (במדבר כ כט) לפי הדרשה שדרשוהו חכמים שמפני גויעתו נסתלק הענן, וכולו מתרגמין להו ארי, שלשון ארי צארמי משתמש כל לשונות כי בעברי, ואם זאת לשונות צריך אתה לשנות כולן לפי ענינו, וכל כי הנפתרים בלשון כאשר כמו 'והיה כי יציאך' (שמות יג ה) וכל אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון אם דהא ודאי יציאך, וכן 'כי תצואו אל הארץ' (שם יב כה) 'כי צא סוס פרעה' (שם טו יט) 'כי תרצו ופרייתם בארץ' (ירמיהו ג טו) כולן לשון דהא הן נפתרים, במדרש סיפרא וסיפרי עשה מצוה זו שצצילה חכנס לארץ, בשכר שמירש תכבש, כלומר מפני שציאך וכשתצואו אל הארץ אתם זקוקים למצות הללו, וכי צא סוס פרעה' וגו' מפני שצא סוס פרעה וגו' לפיכך 'ותקח מרים' וגו' (שמות טו כ), וכל (כגון) אלו שאין אתה יכול לפותרן בלשון מפני ונפתרין בלשון כאשר כמו 'כי יאמרו אליכם בניכם' (שם יב טו) 'כי יהיה להם דבר' (שם יח טו) כולן לשון אם הם:

מטות ליום שלישי

תכג

ביאור הגמרא

גמרא

ביאור הגמרא

דְּהָא' - שהרי **מִצָּא בַּה עֲרוֹת דְּבָר**, ורק אם לא מצאה חן בעיניו מחמת ערות דבר שמצא בה יכול לגרשה, אבל לא משום דבר אחר נואף בית הלל שאמרו שאף אם הקדיחה תבשילו יכול לגרשה, סוברים כבית שמאי, אלא שהם מפרשים ש'ערות דבר'

היינו או משום 'ערוה' או משום 'דבר']. ואילו **רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, 'כִּי מִצָּא בַּה עֲרוֹת דְּבָר'** פירשו 'אם מצא בה ערות דבר, ולפי זה פירוש הפסוק הוא, שיש שתי סיבות שיכול לגרשה, הראשונה היא משום 'והיה אם לא תמצא חן בעיניו', **אִי נָמִי -** והשנייה, אם **מִצָּא בַּה עֲרוֹת דְּבָר**.

הגמרא דנה באופן שעבר וגירש את האשה, במקום שאסור היה לו לגרשה:

אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָא דְרַבָּא, באופן שלא מִצָּא בַּה לֹא עֲרוֹה וְלֹא דְבָר של סרחון, ועבר וגירשה, מהו הדין, האם כופים אותו להחזירה או לא. **אָמַר לֵיהּ רַבא לרב פפא, ראייה יש לי שאין כופים אותו להחזירה, מְדַגְלִי רַחֲמֵנָא -** מכך שגילתה התורה **גַּבִּי אוֹנָם** נערה בתולה **לֹא יוֹבֵל לְשִׁלְחָה בֶּל יָמִיו'** (דברים כג טו), ודרשו חכמים (מסות טו), שכן אף אם היה כתוב רק 'לא יוכל לשלחה' היינו יודעים שאינו יכול לשלחה כל ימיו, אלא תיבות 'כל ימיו' באים ללמד ש**בֶּל יָמִיו בַּעֲמֹד וְהַחֲזִיר קָאִי -** שאם גירשה אחר שכנסה הרי הוא מצווה כל ימיו להחזירה, ובית דין כופים אותו על כך. ואם כן, **הֵתָם הוּא דְגֵלִי רַחֲמֵנָא -** דוקא לגבי אונס גילה הכתוב שאם גירשה כופים אותו להחזירה, **אָבֵל הָבָא** לענין כל המגרשים נשותיהן בלא שמצאו בה לא ערוה ולא סרחון, **מֵאִי דְעֵבֶד עֵבֶד -**

דְּהָא מִצָּא בַּה עֲרוֹת דְּבָר, וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר 'כִּי מִצָּא בַּה עֲרוֹת דְּבָר' אִי נָמִי מִצָּא בַּה עֲרוֹת דְּבָר. אמר ליה רב פפא לרבא לא **מִצָּא בַּה לֹא עֲרוֹה וְלֹא דְבָר.** מהו. אמר ליה **מְדַגְלִי רַחֲמֵנָא גַּבִּי אוֹנָם 'לֹא יוֹכֵל לְשִׁלְחָה בֶּל יָמִיו' כֹּל יָמִיו בַּעֲמֹד וְהַחֲזִיר קָאִי, הֵתָם הוּא דְגֵלִי רַחֲמֵנָא, אָבֵל הָבָא מֵאִי דְעֵבֶד עֵבֶד.** אמר ליה רב משרשיא לרבא, אם לבו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשותו, מהו, קרי עליה 'אל תחרש על רעה רעה והוא יושב לבטח אתך'. תניא הוה רבי מאיר אומר, **בְּשֵׁם שֶׁהַדְּעוֹת בְּמֵאכָל, כֵּךְ דְּעוֹת בְּנָשִׁים, יֵשׁ לָךְ אָדָם שְׂבוּב נּוֹפֵל לְתוֹךְ כּוֹסוֹ וְזוֹרְקוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹתֵהוּ, וְזוֹ הִיא מִדַּת פָּפּוּם בֶּן יְהוּדָה, שֶׁהִיא נּוֹעֵל בְּפָנָי אִשְׁתּוֹ וְיוֹצֵא.**

רש"י: דהא מצא בה. מפני שמלא צה, הא לאו הכי לא יגרשנה, וצ"ה נמי הכי משמע להו לשון מפני מפני שמלא צה או ערוה או דבר ואם לאו לא יגרשנה, הלכך לא תמצא חן דקאמר קרא היינו מפני שמלא צה כדמפרש ציה ולא משום חן של נוי: ור"ע. מפרש ליה להאי כי זלשון אס, הלכך תרי מילי נינהו, אס לא תמצא חן של נוי צעינו ואס מלא צה ערות דבר: **לֹא מִצָּא בַּה לֹא עֲרוֹה וְלֹא דְבָר.** לצ"ה וגירסה: מהו. מי כייפינן ליה לאהדורה או לא: **גַּבִּי אוֹנָם.** האונס את הנערה צמולה: **לֹא יוֹבֵל לְשִׁלְחָה בֶּל יָמִיו.** ואמרינן צמס' מכות (טו). דהאי 'כל ימיו' קרא יתירא הוא, וצא ללמדך לא יוכל לשלחה ואס שלח לא יהא צלומה כל ימיו שצ"ד כופין אותו להחזירה, ואינו לוקה על שילוחו שנתקו הכתוב לעשה של עמוד והחזר, מכלל דכל המגרשים אינם צעמוד והחזר, דאי כל מגרשי נשותיהן צעמוד והחזר למה לי לגלויי צהאי: מהו. יש עונש גדול או לא: **שְׂדֵעוֹת בְּמֵאכָל.** דעות בני אדם חלוקות צאטניקות של מאכל ומשמה, יש שהוא איסטניס וקן צמאלל מחמת מיאוס מועט, ויש שאינו איסטניס כל כך, ויש שאינו איסטניס כלל, כך דעות בני אדם חלוקות צפריעות, יש מקפיד על פריעות מועט, ויש שאינו מקפיד כל כך, ויש שאינו מקפיד כלל: **פָּפּוּם בֶּן יְהוּדָה.** צעלה של מרים מגדל נשיא היה, וכשינאל מציתו לשוק נועל דלת

מה שעשה עשוי, ואין כופים אותו להחזירה. שאם כל המגרשין נשותיהן שלא כדין הרי הן בעמוד והחזר, מדוע הוצרכה התורה לומר לגבי אונס שאם גירשה לאחר שכנסה הרי הוא בעמוד והחזר, הרי אף הוא בכלל כל המגרשין המצווין להחזיר נשותיהן.

הגמרא דנה בענין המחשב לגרש את אשתו:

אָמַר לֵיהּ רַב מִשְׁרָשִׁיא דְרַבָּא, אִם לָבוּ לְגִרְשָׁה, וְעֵדִיין לא גירשה אלא היא יושבת תחתיו ומשמשותו, מהו - האם יש איסור בכך או לא. קרי עליה - קרא רבא על כך את הפסוק (משלי ג טט) **'אֵל תַּחְרֹשׁ עַל רַעַךְ רַעַךְ וְהוּא יוֹשֵׁב לְבִטָּח אֵתְךָ' - כשחברך בוטח בך כאיש ברעהו והוא יושב אתך, אל תחשוב עליו רעה. וכן לענין איש ואשתו, כיון שהאשה בוטחת בבעלה, אסור לו לחשוב עליה רעה לגרשה, אלא או יודיע לה שרוצה לגרשה ותמשיך לשמשו, או יסיח דעתו מלגרשה.**

הגמרא מביאה ברייתא המונה שלש מידות בבני אדם לענין צניעות נשותיהן:

תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, בְּשֵׁם שֶׁהַדְּעוֹת של בני אדם חלוקות בענין האיסטניסות בְּמֵאכָל, כֵּךְ יש דעות בני אדם חלוקות בְּפִרְיָצוֹת נָשִׁים:

א. **יֵשׁ לָךְ אָדָם, שְׂבוּב נּוֹפֵל לְתוֹךְ כּוֹסוֹ, ומשום שהוא מקפיד אף על מיאוס מועט זה, קץ בכל מה שבכוס מועט זה, וְזוֹרְקוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹתֵהוּ.** ולעומת זאת בנשים, זו היא מִדַּת פָּפּוּם בֶּן יְהוּדָה, שֶׁהִיא נּוֹעֵל אֶת דֶּלֶת בֵּיתוֹ בְּפָנָי אִשְׁתּוֹ כדי שלא תדבר עם שום אדם, וְיוֹצֵא. וזו היא מידה שאינה הוגנת, משום שעל ידי כך נכנסת איבה ביניהם, ומזנה תחתיו.

צפניה שלא תדבר לכל אדם, ומדה שאינה הוגנת היא זו שממוך כך איבה נכנסת צניעה ומזנה תחתיו:

ביאור הגמרא

גמרא

ביאור הגמרא

ב. וַיֵּשׁ לָךְ אָדָם, שְׁזָבוּב נּוֹפֵל לְתוֹךְ כּוֹסוֹ, וְזוֹרְקוֹ לְזָבוּב וְשׁוֹתָהּ לְמָה שֶׁבָכּוּס. וְלַעֲוַמַּת זֹאת בְּנָשִׁים, זֶה הוּא מִדַּת כָּל אָדָם לְהַקְפִּיד עַל פְּרִיצוֹת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִדְבֵּר עִם סֹתֵם בְּנֵי אָדָם, אֲךָ אֵינוֹ מְקַפֵּיד עַל שְׁמִדְבָּרֶת עִם אַחִיהָ וּקְרוֹבֶיהָ, וּמְנִיחָהּ לַעֲשׂוֹת כֵּן.

ג. וַיֵּשׁ לָךְ אָדָם, שְׁזָבוּב נּוֹפֵל לְתוֹךְ תַּמְחָיו - קַעֲרָה עִם תְּבִשִּׁיל, וְאֵינוֹ זוֹרֵק אֶת הַזָּבוּב אֶל־אֵלֶּם מוֹצֵצוֹ וְאֹפִיָּצוֹ יַחַד עִם כָּל הַתְּבִשִּׁיל. וְלַעֲוַמַּת זֹאת בְּנָשִׁים, זֶה הוּא מִדַּת אָדָם רַע, שֶׁאֵינוֹ מְקַפֵּיד כָּל־עַל פְּרִיצוֹת אִשְׁתּוֹ, אֶל־אֵלֶּם אֶת אִשְׁתּוֹ כִּשְׁהָיָה יוֹצֵאָהּ לְשׁוֹק וְרֹאשָׁהּ פְּרוּעַ - שַׁעֲרָה מְגוּלָּה, וְמוֹזָה בְּשׁוֹק לַעֲיִנֵּי כוֹלֶם, וּפְרוּמָה - מְגוּלָּה מְבַגְדִּיהָ מִשְׁנֵי צִדְדֶיהָ בְּמִקוֹם אֲצִילִי יְדִידָהּ [מִן-הַמֶּרְפֵּק עַד בֵּית הַשַּׁחֲרָיָה] וְרוֹחֲצָתָהּ בְּנֶהֱרָה עִם בְּנֵי אָדָם, וְעִם כָּל זֶה הוּא מְנִיחָהּ תַּחְתּוֹ וּמִשְׁמִשְׁתּוֹ.

מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, 'וְרוֹחֲצָתָהּ עִם בְּנֵי אָדָם' כְּלָקָא דַּעְתָּךְ - וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁהִמְנִיחָהּ אִשְׁתּוֹ הַרוֹחֲצָתָהּ עִם בְּנֵי אָדָם אֵין זֶה אֶל־אֵלֶּם מִדַּת אָדָם רַע וּמִצְוָה לַגֵּרֶשָׁה וְלֹא יוֹתֵר, וְהָרִי בְּאֹפֶן זֶה יֵשׁ רִגְלִים לְדַבֵּר שׁוֹנָה הִיא וְאִסּוּרָה לּוֹ מִן הַתּוֹרָה. מִיִּשְׁבַּת הַגְּמָרָא, אֵין כּוֹנֵנֶת הַבְּרִייתָא שְׁרוֹחֲצָתָהּ הִיא יַחַד עִם בְּנֵי אָדָם, אֶל־אֵלֶּם שְׁהִיא רוֹחֲצָתָהּ בְּמִקוֹם שְׁבָנֵי אָדָם רוֹחֲצִין, כְּלוּמֹר, נִכְנַסֶּת הִיא לַעֲיִנֵּיהֶם לְאַחֵר שֶׁרַחְצוּ כִּשְׁהֵן לִבְשִׁין בְּגָדֶיהֶן.

מִסִּימַת הַבְּרִייתָא:

אוֹתָהּ שְׁנוּהַגְתָּ בְּפִרְיָצוֹת בְּרִשּׁוֹת הַרְבִּים וְרוֹחֲצָתָהּ בְּמִקוֹם שְׁבָנֵי אָדָם רוֹחֲצִין, זֶה מְצֻנָּה מִן הַתּוֹרָה לְגַרְשָׁהּ, 'כִּי מִצָּא שְׁזָבוּב' (דְּנִיִּס כִּד ה')

כִּי עֲרֹת דְּבָר' וְגו'. וְאֵף שְׁאִינָה נֹאסֶרֶת עֲלֵיו מִדִּין זֹנָה, מִכָּל מִקוֹם מִצְוָה לַגֵּרֶשָׁה כִּיּוֹן שְׁנוּהַגְתָּ בְּמִנְהַגֵּי פְרִיצוֹת: הַגְּמָרָא דִּנָּה בְּמִגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ הַשְׁנוּאָה אִם נִהַג כְּרֹאֵי אוֹ לֹא: נֹאמֵר בַּפְּסוּק (מִלֵּאִי 3-10) 'וּבְאִשֶּׁת נְעוּרֶיךָ אֶל יְבָגְדָהּ כִּי

וַיֵּשׁ לָךְ אָדָם שְׁזָבוּב נּוֹפֵל לְתוֹךְ כּוֹסוֹ וְזוֹרְקוֹ וְשׁוֹתָהּ, וְזֶה הוּא מִדַּת כָּל אָדָם, שְׁמִדְבָּרֶת עִם אַחִיהָ וּקְרוֹבֶיהָ וּמְנִיחָהּ. וַיֵּשׁ לָךְ אָדָם שְׁזָבוּב נּוֹפֵל לְתוֹךְ תַּמְחָיו מוֹצֵצוֹ וְאֹפִיָּצוֹ, זֶה הוּא מִדַּת אָדָם רַע, שֶׁרֹּאֵהָ אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹצֵאָהּ וְרֹאשָׁהּ פְּרוּעַ, וְמוֹזָה בְּשׁוֹק, וּפְרוּמָה מִשְׁנֵי צִדְדֶיהָ, וְרוֹחֲצָתָהּ עִם בְּנֵי אָדָם. עִם בְּנֵי אָדָם סָלָקָא דַּעְתָּךְ, אֶל־אֵלֶּם בְּמִקוֹם שְׁבָנֵי אָדָם רוֹחֲצִין. זֶה, מִצְוָה מִן הַתּוֹרָה לַגֵּרֶשָׁה, שְׁנֹאמֵר 'כִּי מִצָּא בַּהּ עֲרֹת וְגו'.

'כִּי שְׁנָא שְׁלַח', רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם שְׁנֹאנָתָה שְׁלַח, רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר שְׁנֹאנֵי הַמִּשְׁלַח. וְלֹא פְלִיגִי, הָא בּוֹזֵג רֹאשׁוֹן, הָא בּוֹזֵג שְׁנִי, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל הַמִּגְרֵשׁ אִשְׁתּוֹ רֹאשׁוֹנָה, אֶפְיִלּוּ מִזְבַּח מוֹרִיד עָלָיו דְּמַעוֹת, שְׁנֹאמֵר 'זֹאת שְׁנִית תַּעֲשׂוּ בְּפֹת דְּמַעָה אֶת מִזְבַּח ה' בְּכִי וְאִנְקָה מֵאִין [עוֹד] פְּנֹת אֶל הַמִּנְחָה וְלִקְחַת רִצּוֹן מִיִּדְכֶם, וְאִמְרַתֶּם עַל מֶה עָלָה כִּי ה' הָעִיד בֵּינֵךְ וּבֵין אִשֶּׁת נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּגִדְתָּהּ בַּהּ וְהִיא חִבְרָתָךְ וְאִשֶּׁת בְּרִיתְךָ:

רש"י: וּפְרוּמָה מִשְׁנֵי צִדְדֶיהָ. אֵלֶּל אֲנִילִי יְדִידָהּ, כְּדֶךְ אֲדוּמִיּוֹת שֶׁנִּכְרַפְּתָ שֶׁנִּשְׁכַּן נִרְאֶה מִלִּדְהִין: עִם בְּנֵי אָדָם סָלָקָא דַּעְתָּךְ. א"כ רִגְלִים לְדַבֵּר שׁוֹנָה הִיא וְאִסּוּרָה לּוֹ: בְּמִקוֹם שְׁבָנֵי אָדָם רוֹחֲצִים. וְהִיא נִכְנַסֶּת לַעֲיִנֵּיהֶם לְאַחֵר יִשְׁאֲמֶן כִּשְׁהֵן לִנְשִׁין נִגְדִיהֶן: כִּי שְׁנָא שְׁלַח. פְּסוּק הוּא נִנְכַּסֶּת מִלֵּאִי: אִם שְׁנֹאנָתָה שְׁלַח. כְּרִצִּי עֲקִיצָה: אִם שְׁנוּאָה הִיא לְפָנֵי הַמִּקוֹם שְׁלַח. כְּנ"ש. וְאִתְּ דַּגְרָסִי שְׁנֵי הַמִּשְׁלַח, וְזוֹ שְׁמַעְתִּי, שְׁנֵי הַמִּשְׁלַח לְפָנֵי הַמִּקוֹם, וְאִפְיִלּוּ לְבִית הַלֵּל נִהִי לֹלָא כִּיפִינִי שֶׁלֹּא לְהוֹלִיֵא מִיָּהוּ שְׁנֵי הוּא: זֹז רֹאשׁוֹן. אִשֶּׁת נְעוּרִים, וְזֶה מִשְׁמַעִי קֶרֶס כְּדַמְכִּיז צְמִרָה (מִלֵּאִי 3 יד) 'אִשֶּׁת נְעוּרֶיךָ' וְכַמִּיז (שֶׁס פְּסוּק טו) 'וְשִׁמְרַתָּם צְרוּמָכֶם וְצִאֲשֶׁת נְעוּרֶיךָ אֶל יְבָגְדָהּ:

שְׁנָא שְׁלַח' וְגו'. וְנִחְלָקוּ הָאֲמוּרָאִים בְּבִיאוֹר תִּיבּוֹת 'כִּי שְׁנָא שְׁלַח'. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אִם שְׁנֹאנָתָה אֶת הָאִשָּׁה, שְׁלַח אוֹתָהּ, אֵף שֶׁלֹּא מִצָּאָהּ בַּהּ דְּבַר עֲרוּה אוֹ שֶׁאֵר דְּבַר סֶרְחוֹן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר, שְׁנֹאנֵי הַמִּשְׁלַח - הַפְּסוּק נִדְרֵשׁ עַל הַמִּגְרֵשׁ שֶׁהוּא שְׁנֹאנֵי לְפָנֵי ה', עַל שִׁגְרִישָׁה בְּלֹא שְׁמִצָּא בַּהּ דְּבַר עֲרוּה.

מְבַרֵּרֶת הַגְּמָרָא, וְלֹא פְלִיגִי - לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹחָנָן הָאִם נִכְוֵן לַגֵּרֶשׁ אִשָּׁה שֶׁלֹּא מִצָּא בַּהּ דְּבַר עֲרוּה, אֶל־אֵלֶּם - רַבִּי יוֹחָנָן שְׁאֵמֵר שְׁנֹאנֵי הַמִּשְׁלַח הוּא דוּקָא בּוֹזֵג רֹאשׁוֹן - בְּאִשְׁתּוֹ הָרֹאשׁוֹנָה הַנִּקְרָאת 'אִשֶּׁת נְעוּרִים', וְכֵן מְדַבֵּר הַפְּסוּק כְּפִי שֶׁכְּתוּב שֶׁם בְּתַחֲלִילָה 'וּבְאִשֶּׁת נְעוּרֶיךָ אֶל יְבָגְדָהּ', וְאוֹתָהּ אֵין רֹאֵי לַגֵּרֶשׁ אִם לֹא שְׁמִצָּא בַּהּ דְּבַר עֲרוּה. וְהָא - רַבִּי יְהוּדָה שְׁאֵמֵר שֶׁאִם שְׁנֹאנָתָה שְׁלַח, מְדוּבָר בּוֹזֵג שְׁנֵי - בְּאִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה, וְאוֹתָהּ מוֹתֵר לַגֵּרֶשׁ אִם שְׁנוּאָה אֵף שֶׁלֹּא מִצָּא בַּהּ דְּבַר עֲרוּה. וְלִדְעוֹתָ תִּיבּוֹת אֵלּוֹ לֹא נֹאמְרוּ כִּהְמִשְׁךְ לְמָה שְׁנֹאמֵר בְּתַחֲלִילָה עַל אִשֶּׁת נְעוּרִים, אֶל־אֵלֶּם בְּאִשְׁתּוֹ שְׁנִיָּה.

וְכֵן מְצִינוּ שֶׁהִמְגִּישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ הָרֹאשׁוֹנָה אֵין מַעֲשֵׂי רִצּוֹן: דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל הַמִּגְרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ הָרֹאשׁוֹנָה לֹלָא שְׁמִצָּא בַּהּ דְּבַר עֲרוּה אוֹ סֶרְחוֹן, אֶפְיִלּוּ הַמִּזְבַּח מוֹרִיד עָלָיו דְּמַעוֹת, שְׁנֹאמֵר (מִלֵּאִי 3 יג - יד) 'זֹאת שְׁנִית תַּעֲשׂוּ, בְּפֹת דְּמַעָה אֶת מִזְבַּח ה' בְּכִי וְאִנְקָה, מֵאִין [עוֹד] פְּנֹת אֶל הַמִּנְחָה וְלִקְחַת רִצּוֹן מִיִּדְכֶם, וְאִמְרַתֶּם עַל מֶה עָלָה כִּי ה' הָעִיד בֵּינֵךְ וּבֵין אִשֶּׁת נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּגִדְתָּהּ בַּהּ וְהִיא חִבְרָתְךָ וְאִשֶּׁת בְּרִיתְךָ.

וְדִרְשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁהִמְזַבַּח מִתְכַּסֶּה בְּדַמְעוֹת עֲצָמוֹ כְּכִיכּוֹל, עַל כַּעַל הַבּוֹגֵד בְּאִשֶּׁת נְעוּרָיו שֶׁהִיא אִשְׁתּוֹ הָרֹאשׁוֹנָה, וְגִירֶשָׁה לֹלָא שְׁמִצָּא בַּהּ עֲרוּה אוֹ סֶרְחוֹן, אֶל־אֵלֶּם מִתּוֹךְ שְׁנֹאנָה בְּלִבָּד:

מטות ליום שלישי

תכה

ביאור הזוהר

זוהר (ח"א ויגש רט):

ביאור הזוהר

במאמר זה מבואר עניין בכיית יוסף הצדיק על צוארי אָחיו, מפני שראה ברוח קדשו את חורבן בית המקדש וגלות ישראל ובכה על צערם, אבל אָחיו לא בכּו, מפני שלא שרתה עליהם או רוח הקודש. ומבואר הטעם שבכה על צוארם דווקא, מפני שבית המקדש נמשל

לצואר, כי כמו הצואר שבו תלוי כל יופי הגוף וכל התכשיטים תלויים עליו, כך גם ביהמ"ק הוא יופה נוף מושוש כל הארץ (תהלים מזג) וכל תיקון העולם תלוי בו. ועוד טעם, מפני שהוא כמו הצואר שבו תלויים כל חיי האדם ואם נקטע הרי כל הגוף מות, כך גם בית המקדש כיון שנחרב ונחשך אורו, נחשך אורו של כל העולם, וכל צבא השמים אינם מאירים כמו לפני החורבן. ובתחילת המאמר מבואר הפסוק (ש"ס ד' ז') 'במגדל דוד צוארך' וגו', שירושלים של מטה מכוונת נגד ירושלים של מעלה ששם משכן השכינה [מידת המלכות].

קודם מאמר זה איתא בזוהר שדרש רבי יצחק את הפסוק הנאמר ביוסף הצדיק (בראשית מז טז), 'ויפול על צוארי בנימין אחיו ויבך', ופירש שיוסף הצדיק בכה על חורבן בית המקדש שבחלקו של בנימין.

פְּתַח רבי יצחק וְאָמַר, לפרש את הפסוק, הנאמר על השכינה הקדושה (ש"ס ד' ז') 'במגדל דוד צוארך' בְּנוֹי תִּלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמִּגֵּן תִּלְוִי עֲלִי כֹל שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים, ומפרש מה שנאמר 'במגדל דוד'

בכ' הדמיון, מֵאֵן [-מיהו] 'מגדל דוד' שאליו מדמים את השכינה הקדושה. ומפרש דָּא [-זהו] 'מגדל דוד וְדָא [-בית המקדש], ונקרא מגדל דוד משום דְּבִנְיָה לִיָּה [-אותו] דְּוִד המלך [שדוד קנה את שטח בית המקדש והכין את כל הדרוש לבנין בית המקדש, ורק הבנין בפועל היה על ידי שלמה המלך, ולכן נקרא על שמו של דוד], וְכִפְּיָק לִיָּה גַּם - והגביהו באמצע יְרוּשָׁלַם. אֶלֶף [-אבל] הפירוש של 'במגדל דוד' בכף הדמיון, דָּא [-זהו] יְרוּשָׁלַם דְּעֵינֵינָא [-שלמעלה, והכוונה למידת המלכות], דְּכַתִּיב בִּיה - שעליו נאמר (משלי יט י) 'מגדל עז' [-מידת המלכות] המכונה שֵׁם יְהוָה, בּוּ יְרוּץ צְדִיק [-מידת היסוד המשפיע למידת המלכות] וְנִשְׁגָב, [-והוא מתרומם ומתחזק]. ושואל מֵאֵן [-מיהו] 'נִשְׁגָב', כלומר על מי

פְּתַח וְאָמַר (ש"ס ד' ז') 'במגדל דוד צוארך' בְּנוֹי תִּלְפִּיּוֹת אֶלֶף הַמִּגֵּן תִּלְוִי עֲלִי כֹל שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים. 'במגדל דוד' מֵאֵן 'מגדל דוד', דָּא מִגְדַּל דְּוִד וְדָא, דְּבִנְיָה לִיָּה דְּוִד, וְסָלִיק לִיָּה גַּם יְרוּשָׁלַם. אֶלֶף 'במגדל דוד' דָּא יְרוּשָׁלַם דְּלַעֲלָא, דְּכַתִּיב בִּיה (משלי יט י) 'מגדל עז שם יְהוָה בּוּ יְרוּץ צְדִיק וְנִשְׁגָב'. מֵאֵן 'נִשְׁגָב', אֶלֶף הַהוּא 'מגדל נִשְׁגָב', בְּגִין דְּבִיה 'ירוץ צדיק'.

'צוארך' דָּא בית מקדשא דְּלַתְתָּא, דְּאִיהוּ קָאִים בְּתַקוּנָא דְּשִׁפּוּרִי, פְּקֻדָּא לְגוּפָא. מַה צְוֹאֵר אִיהוּ שְׁפִירו דְּכָל גּוּפָא, הָכִי נָמִי בִי מְקַדְּשָׁא אִיהוּ שְׁפִירו דְּכָל עֲלָמָא.

'בְּנוֹי תִּלְפִּיּוֹת' תֵּלָא דְּכָל בְּנֵי עֲלָמָא הֵווּ מְסַתְּפֵלָן בִּיה, וְהָכִי אוּקְמוּהָ, 'תִּלְפִּיּוֹת' תֵּל דְּכָל פִּיּוֹת דְּעֲלָמָא מְשַׁבְּחִין וּמְצַלָּאן לְגַבִּיהָ.

'אֶלֶף הַמִּגֵּן תִּלְוִי עֲלִי', אֵלִין אֶלֶף תְּקוּנִין, דְּמַתְּקִינִין בִּיה פְּדָקָא יָאוּת. 'כֹּל שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים' דְּכָלְהוּ קָא אַתִּינִין מְסַטְרָא דְּדִינָא קְשִׁיָּא.

מַה צְוֹאֵר כֹּל תְּקוּנִין דְּאַתְתָּא בִּיה תִּלְוִין, כֹּף בְּמִקְדָּשָׁא כֹּל תְּקוּנִין דְּעֲלָמָא בִּיה תִּלְוִין וְשִׁרְיָין. וְהָא אוּקְמוּהָ, דְּכַתִּיב

'צוארך', דָּא בית מקדשא דְּלַתְתָּא - זהו בית המקדש שלמטה, דְּאִיהוּ קָאִים בְּתַקוּנָא דְּשִׁפּוּרִי - שהוא עומד מתוקן ביופיו, פְּקֻדָּא לְגוּפָא - כצואר שבו תלוי יופי הגוף, ומדמים בית המקדש לצואר מה צְוֹאֵר באדם אִיהוּ שְׁפִירו דְּכָל גּוּפָא - הוא היופי של כל הגוף, הָכִי נָמִי בִי מְקַדְּשָׁא - כך גם בית המקדש אִיהוּ שְׁפִירו דְּכָל עֲלָמָא - הוא יפה נוף כל הארץ.

'בְּנוֹי תִּלְפִּיּוֹת', בית המקדש נקרא 'תלפיות' שהוא נוטריקון תל פיות, והיינו תֵּלָא דְּכָל בְּנֵי עֲלָמָא הֵווּ מְסַתְּפֵלָן בִּיה - תל [וגובה] שכל העולם מסתכלים עליו [כלומר שפונים אליו], וְהָכִי אוּקְמוּהָ - וכך ביארו עוד טעם שנקרא 'תִּלְפִּיּוֹת' שהוא תֵּל דְּכָל פִּיּוֹת דְּעֲלָמָא מְשַׁבְּחִין וּמְצַלָּאן לְגַבִּיהָ - תל שכל פיות שבעולם משבחים ומתפללים נגדו להקב"ה [כי כל התפילות עולות דרך בית המקדש].

'אֶלֶף הַמִּגֵּן תִּלְוִי עֲלִי' פירושו אֵלִין [-שהם] אֶלֶף תְּקוּנִין של השכינה, דְּמַתְּקִינִין בִּיה פְּדָקָא יָאוּת - שבבית המקדש מתקנים אותם כראוי. 'כֹּל שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים' הטעם שמייחסים אותם בגבורה, משום דְּכִפְּיָהוּ קָא אַתִּינִין מְסַטְרָא דְּדִינָא קְשִׁיָּא - שכל אלף התקונים באים מצד מידת הגבורה שהיא מידת הדין הקשה.

ועוד טעם שמדמים את בית המקדש לצואר, מַה צְוֹאֵר כֹּל תְּקוּנִין ותכשיטים דְּאַתְתָּא בִּיה תִּלְוִין - שיש לאשה תולים אותם בצואר, כֹּף גַּם בְּמִקְדָּשָׁא - בבית המקדש כֹּל תְּקוּנִין דְּעֲלָמָא בִּיה תִּלְוִין וְשִׁרְיָין - כל תיקוני העולם תלויים ושוורים בו. וְהָא אוּקְמוּהָ - וכבר ביארו דבר זה שבית המקדש נקרא צואר, במה דְּכַתִּיב

ביאור הזוהר

זוהר

ביאור הזוהר

(א"כס ה ט) 'על צוארינו נרדפנו' שפירושו 'על' בי מקדשא [-בית המקדש], דאיהו [-שהוא] 'צואר' ו'שפירו דכל עלמא' - והיופי של כל העולם, 'נרדפנו' על ידי האומות, 'נרדפנו' (ס) למבני ליה תרין זמנין - יגענו לבנותו פעמיים, 'ולא הונח לנו' (ס) דהא לא שבקוה לן - שלא השאירו לנו אותו, ואתחבר ולא אתבני לבתר - ושוב לא נבנה עוד פעם אחר כך.

ובעוד ענין דומה בית המקדש לצואר, מה צואר פיון דאשתצי [-שנכרת], כל גופא אשתצי עמיה - כל הגוף נאבד עמו, הכי נמי בי מקדשא - כך הוא גם בית המקדש, פיון דאיהו אשתצי [-שנחרב] ואתחשף אורו של עולם, כל עלמא הכי נמי אתחשף - נחשף כל העולם יחד עמו, ולא נהיר שמשא - ולא מאיר השמש בתוקף כמו לפני החורבן, ולא מאירים שמיא וארעא וכוכביא - השמים והארץ והכוכבים, כי הכל נחשף בחורבן בית המקדש.

בגין כך [-לכן] בכה יוסף על שראה דא [-זאת], ולבתר [-ואחרי] דבכה על דא [-זאת]

(א"כס ה ט) 'על צוארינו נרדפנו', 'על' בי מקדשא, דאיהו 'צואר' ו'שפירו דכל עלמא', 'נרדפנו יגענו' (ס) למבני ליה תרין זמנין, 'ולא הונח לנו' (ס) דהא לא שבקוה לן ואתחבר, ולא אתבני לבתר.

מה צואר, פיון דאשתצי, כל גופא אשתצי עמיה. הכי נמי בי מקדשא, פיון דאיהו אשתצי ואתחשף, כל עלמא הכי נמי אתחשף, ולא נהיר שמשא, ולא שמיא וארעא וכוכביא.

בגין כך בכה יוסף על דא. ולבתר דבכה על דא, בכה על שבטין דאתגלו. פד אתחריב בי מקדשא, פלהו שבטין אתגלו מיד, ואתבדרו ביני עממיא. דהא הוא דכתיב (נרשית מה טו) 'וינשק לכל אחיו ויבך עליהם', 'עליהם' ודאי.

על פלם בכה, על פי מקדשא דאתחריב תרין זמנין, ועל אחיו עשרת השבטים דאתגלו בגלותא ואתבדרו ביני עממיא. 'ואחרי כן דברו אחיו אתו' (ס), ולא כתיב 'ויבכו', דהא איהו בכה דנצנצה ביה רוח קדישא, ואינון לא פכו דלא שרא עליהו רוח קדישא:

שנחרב בית המקדש, בכה על שבטין דאתגלו [-השבטים שילכו בגלות], כי פד אתחריב בי ו'שפירו דכל עלמא' - כשנחרב בית המקדש, פלהו שבטין על ידי האומות, 'נרדפנו' (ס) למבני ליה תרין זמנין, 'ולא הונח לנו' (ס) דהא לא שבקוה לן ואתחבר, ולא אתבני לבתר - ושוב לא נבנה עוד פעם אחר כך.

ובעוד ענין דומה בית המקדש לצואר, מה צואר פיון דאשתצי [-שנכרת], כל גופא אשתצי עמיה - כל הגוף נאבד עמו, הכי נמי בי מקדשא - כך הוא גם בית המקדש, פיון דאיהו אשתצי [-שנחרב] ואתחשף אורו של עולם, כל עלמא הכי נמי אתחשף - נחשף כל העולם יחד עמו, ולא נהיר שמשא - ולא מאיר השמש בתוקף כמו לפני החורבן, ולא מאירים שמיא וארעא וכוכביא - השמים והארץ והכוכבים, כי הכל נחשף בחורבן בית המקדש.

בגין כך [-לכן] בכה יוסף על שראה דא [-זאת], ולבתר [-ואחרי] דבכה על דא [-זאת]

יוסף לחק

הלכה

מבוא

כתוב בתורה (שמות טו כב) 'וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים', ודרשו חכמים (בבא קמא פב.) אין מים אלא תורה, שכאשר הלכו ישראל שלושה ימים במדבר ולא למדו תורה נחלשו, עמד משה יחד עם נביאים שעמו ותיקנו לישראל שיקראו בתורה בשבת בשחרית וכן בימי שני וחמישי, כדי שלא יעברו עליהם שלושה ימים ללא לימוד תורה. וכן תיקן שיהיו קוראים בכל חג ומועד את הפרשה בתורה העוסקת בענין אותו מועד.

מבוארת

תקנה מאוחרת יותר תיקן עזרא הסופר, שלא יפחתו מלקרוא עשרה פסוקים בכל פעם שקוראים, וכן שיהיו עולים לתורה בכל פעם לפחות שלושה אנשים.

עוד תיקן, להוסיף קריאה נוספת בשבת במנחה. ותיקן כן משום בעלי קרנות שהם בעלי חנויות שעוסקים במלאכתם כל השבוע ואין להם פנאי ללמוד תורה, שיזכו לעוד לימוד תורה בשבת מלבד הקריאה בשבת בבוקר.

מטות ליום שלישי

תכז

הלכה

מבוארת

תקנת קריאת התורה בשבת ובשני וחמישי
א משה רבנו תקן להם לישראל יחד עם נביאים שהיו
באותו הדור שיהיו קורין בתורה ברכבים, בשבת
ובשני ובחמישי בשחרית, כדי שלא יהיו ישראל
שלשה ימים בלא שמיעת
תורה. ועזרא תקן שיהיו
קורין בן גם במנוחה בכל
שבת מלבד הקריאה
שקוראים בשבת בשחרית,
משום יושבי קרנות
[בעלי חנויות שעוסקים
במלאכתם כל השבוע
ואין להם פנאי ללמוד
תורה]. וגם הוא תקן שיהיו
קורין בשני ובחמישי
שלשה בני אדם ולא
מספיק לקרוא לאדם אחד,
וכן שלא יקראו בכל פעם
פחות מעשרה פסוקים
לשלושת העולים יחד,
ולכל קורא לפחות שלשה
פסוקים:

א. רמב"ם פרק יב הלכה א. ב. שם הלכה ב.

תקנת קריאת התורה בחגים ומועדים
ב ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בצבור,
ומפטרין בנביאים אלא בשבתות וימים טובים
ותשעה באב בלבד:

מזכיר חסידים סימן קמד) ביאור מוסר

הביאנו את כל המעשר אל בית האוצר [וגו'] ובחנוני
נא בזאת' (מלאכי ג י). גדול הפרשת מעשר
שאמר הקדוש ברוך הוא 'בחנוני', מכל דברים אחרים
שאסור לנסותו, שנאמר (דברים ו טו) 'לא תנסו את ה'
אלהיכם' (תענית ט).
אותו המעשר הוא מעשר עני, לתת מעשר לעניים מכל
אשר ירויח אדם, הן ברכית, הן להשכיר את
עצמו, הן מכל דברים אשר בא ליד אדם ברוח, אם מצא
מציאה או החזירו לו גנבתו, צריך לעשר ולהפריש
אחרים שבהם אסור לנסותו - לקיים המצוה על מנת לנסות את ה' לראות אם יקבל עליהם שכר בעולם הזה, שנאמר
(דברים ו טו) 'לא תנסו את ה' אלהיכם'.

ממה צריך להפריש מעשר כספים לעניים, ומדוע לא מפורשת מצוה זו בפסוק

אותו המעשר הנזכר בפסוק הנ"ל במלאכי, הוא מעשר כספים לעני, דהיינו לתת מעשר מכספו לעניים, מפני
כסף אשר ירויח האדם בכל דרך שהיא, הן מה שמרויח על ידי מה שמלוה לנכרי ברכית, והן להשכיר את עצמו
כפועל ומקבל שכר על כך. הן מפני דברים אשר בא ליד אדם ברוח, כגון אם מצא מציאה או החזירו לו
גנבתו, [לאחר שכבר נתייחס מהן דאז הוי כהרויח דבר חדש], מכל רווחים הללו צריך לעשר ולהפריש מן ממונו,

ביאור מוסר

מוסר

כַּאֲשֶׁר נִכְתָּב בַּפֶּסוּק, כִּי עֲדִיין לֹא הָיוּ לְיִשְׂרָאֵל בֵּין
הָאוֹמוֹת הָעוֹלָם וּמִלִּין בְּרַבִּית:
וְאִי לָהֶם הַמַּעֲכָבִים מַעֲשֵׂוֹתֵיהֶם, כִּי לִסּוֹף לֹא יִשָּׂאֵר
לָהֶם בְּיָדָם כִּי אִם הַמַּעֲשֵׂר, וְהֵינּוּ דִּכְתִּיב (נַמְדָנָר
ה' י) 'וְאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה' (נַרְמֹת סג):

כשם שמחויב מן התורה להפריש מעשר תבואה, בַּאֲשֶׁר
נִכְתָּב בַּפֶּסוּק (דְּנָרִים יז כג) 'עֲשֵׂר תַעֲשֶׂר אֶת כָּל תְּבוּאָת
וְרָעָךְ'. ומה שלא נזכר בפירוש 'מעשר כספים' בפסוק, הוא
כִּי עֲדִיין בִּזְמַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא הָיוּ לְיִשְׂרָאֵל מִצִּוִּיִּים בֵּין
הָאוֹמוֹת הָעוֹלָם, וְלֹא הָיוּ מִלִּין לַנִּכְרִים בְּרַבִּית כְּנַהֲגוּ
בִּזְמַנֵּנוּ, וְכָל רוּחֵיהֶם הָיוּ רַק מִתְּבוּאָה, וְלִכֵּן נִזְכָּר רַק זֶה
בַּפֶּסוּק, אֲבָל בְּאַמֶּת הוּא הָדִין לַמַּעֲשֵׂר כִּסְפִּים.

מִי שֶׁאִינוּ מַעֲשֵׂר לֹא יִשָּׂאֵר לוֹ מִכָּל רְכוּשׁוֹ רַק כְּשִׁיעוֹר הַמַּעֲשֵׂר שֶׁהָיָה לוֹ לִיתֵן
וְאִי לָהֶם לֵאלוֹ הַמַּעֲכָבִים אֶת מַעֲשֵׂוֹתֵיהֶם אֲצֵלֶם וְאִינָם נֹתְנִים לַעֲנִיִּים, כִּי לְפָנָם - בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר לֹא יִשָּׂאֵר
לָהֶם בְּיָדָם מִכָּל מִמוֹנָם כִּי אִם - אֲלֵא כְּשִׁיעוֹר הַמַּעֲשֵׂר שֶׁהָיָה לָהֶם לִתֵּן, דִּהְיִינוּ עֲשִׂירִית מִמִּמוֹנָם שֶׁהָיָה לָהֶם בַּעֲבֹר.
וְהֵינּוּ דִּכְתִּיב (נַמְדָנָר ה' י) 'וְאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ לֹא יִהְיֶה', וְדָרְשׁוּ חַז"ל (נַרְמֹת סג) 'וְאִישׁ אֶת קִדְשׁוֹ' - הַמַּעֲכָב אֶת מַעֲשֵׂוֹתָיו
לַעֲצָמוֹ, 'לֹא יִהְיֶה' - יִהְיֶה לוֹ לְבִסּוֹף מִמוֹן רַק כְּשִׁיעוֹר הַמַּעֲשֵׂר וְלֹא יוֹתֵר מִזֶּה (רֵאָה מוֹס' מַעֲנִית ט. ד"ה עֶשֶׂר חֲמֵשֶׁת):

הוספות חדשות

פניני אור החיים (במדבר לב ב)

כָּאֵן. הָרִי שֶׁהִמְלִיךְ בְּיָדוֹ הַכָּלִי. אֶלְעָזָר
וְהַנְּשִׂאִים, כְּשֶׁאִין רָצוֹן הִמְלִיךְ לִתֵּן אֶלָּא לְכָל
אֶחָד הָרְאוּי לוֹ כְּפִי הַחֲלָקָה, צְרִיכִין כָּל בַּעֲלֵי
הַחֲלָקָה לְהַזְדַּמֵּן לְחֻלְקֵי. וְהַפְּהֵן, לְדַעַת אֲשֶׁר
יִסְפִּים אֵל עֲלִיּוֹן בְּאִיזָה מְקוֹם יִטַּל פְּלוֹנִי
חֻלְקוֹ. הָא לְמַדָּת שֶׁכָּל הַשְּׁלֵשָׁה צְרִיכִין לְהִיּוֹת
בְּהַסְכָּמַת נְתִינַת חֵלֶק בְּאַרְצָן, שֶׁכָּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ
כַּח אֶחָד. וְמָה גַם שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה לְצַדֵּד שְׂאִין דִּין
מִלֶּךְ שְׁנוֹתָן לְמִי שִׁירְצָה אֶלָּא אַחֵר חֲלָקָת
הָאָרֶץ וְיִשְׁיבַת יִשְׂרָאֵל בְּעִרְיָהֶם, אֲבָל לֹא
בְּתַחֲלַת הִירְשָׁה, שְׂאִין לְמִלֶּךְ מִשְׁפָּט זֶה, וְלִכֵּן
הִצְרָכּוֹ בְּנִי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן לַעֲמֹד גַּם כֵּן לְפָנֵי
אֶלְעָזָר וְהַנְּשִׂאִים:
וְאִמְרוּ לֹא־אִמְרוּ, אוֹלִי יִרְצָה שִׂיאֵמְרוּ לְיִשְׂרָאֵל
כִּלְנֵן דְּבַר שִׁסְפִּימוֹ עֲלֵיוֹ. אוֹ יִרְצָה
אֲמִירָה רַכָּה, לְשׁוֹן רְצוּי^ט:

וַיֹּאמְרוּ אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אֶלְעָזָר [הַפְּהֵן]
וְאֵל נְשִׂאֵי הָעֵדָה. צְרִיף לְדַעַת
לָמָּה לֹא הִסְפִּיק לָהֶם לְדַבֵּר לְמֹשֶׁה לְבָדוֹ. וְאִם
אִין צָרָה בְּדַבְרָא, לָמָּה הִצְרָף הַפְּתוּב לְהַזְכִּירָם.
וְאוֹלִי שֶׁהַפְּתוּבָה הִיא לֹמַר שֶׁהָיָה הַדְּבַר בְּדַרְף
שְׂצוּהָ ה' עֲשׂוֹת בְּנַחֲלַת הָאָרֶץ, דִּכְתִּיב בְּפִרְשַׁת
אֵלֶּה מִסְעֵי (לַחֲלֹן לֹד יז-יח) 'אֵלֶּה [וְגו'] אֲשֶׁר
יִנְחִלוּ לָכֶם אֶת הָאָרֶץ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְיִהְיוּשָׁע
בֶּן נוּן, וְנְשִׂאֵי אֶחָד נְשִׂאֵי אֶחָד' וְגו', שֶׁצְרִיף
מִלֶּךְ וְכֹהֵן גָּדוֹל וְהַנְּשִׂאִים, וְהֵם הָאֲמֹרִים
כָּאֵן^ב:

וְיַעֲבֹד שֶׁהַצְרִיף ה' שֶׁלְשָׁתָם, לְפִי שֶׁכָּל אֶחָד
יֵשׁ לוֹ כַּח אֶחָד. הִמְלִיךְ, תְּמַצָּא שֶׁכְּתִב
רַמְבַּ"ם בְּפָרֶק ד' מִהֲלָכוֹת מְלָכִים (ה"י) וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ: כָּל הָאָרֶץ שְׂפּוֹכֶשׁ הִיא שְׁלוֹ, וְנוֹתֵן
לַעֲבָדָיו וְלֹא־נִשִּׁי הַמִּלְחָמָה כְּפִי מָה שִׁירְאָה. עַד

מאורי אור

לְבָרֵךְ לְכָל אֶחָד חֻלְקוֹ. וְזֶהוּ טַעַם הַנְּשִׂאִים, וְטַעַם
אֶלְעָזָר יִתְבָּאֵר מִיד בְּסִמּוּךְ, 'וְהַכֹּהֵן' וכו'. ה' הֵינּוּ
אֶלְעָזָר. וְשֶׁבַח לִקְוָת הָאָרֶץ שָׁאֵל בְּאוֹרִים וְתוֹמִים,
לְדַעַת אִיזָה חֵלֶק מִגִּיעַ לְכָל שְׂבֵט. ז' לְמִי יֹאמְרוּ
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וְנְשִׂאֵי הָעֵדָה. ח' שֶׁבִּיקְשׁוּ מִמֶּשֶׁה
וְאֶלְעָזָר וְהַנְּשִׂאִים, שִׂיאֵמְרוּ אֶת הַבְּקִשָּׁה הַזֹּאת לְכָל
יִשְׂרָאֵל, כְּדִי שִׁסְכִּימוּ לְדַבֵּר. ט' בְּתִיבַת 'לֹא־אִמְרוּ' בֹּא
לְהַגִּיד שְׂבִנִי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן דִּיבְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
וְהַנְּשִׂאִים בְּלִשׁוֹן רַכָּה, כְּדִי לְרַצּוֹתָם שִׁסְכִּימוּ
לְבַקְשָׁתָם.

אֲלֵא שֶׁכֵּן הָיָה מַעֲשֵׂה. ב' לְפִי שֶׁבְּנַחֲלַת הָאָרֶץ
צְרִיף לְמִלֶּךְ כֹּהֵן גָּדוֹל וְנְשִׂאֵי, לִכֵּן גַּם כֹּאֵן שֶׁרָצוּ
לְשׁוֹנֵת חֲלוּקַת הָאָרֶץ וְלִקְבַּל נַחֲלָה בְּמִקּוֹם אַחֵר, בֹּאוּ
לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא מֹשֶׁה, וְהַכֹּהֵן גָּדוֹל וְהַנְּשִׂאִים.
ג' שֶׁבִיד הַמֶּלֶךְ לְחֻלְקָה מִמָּה שְׂכּוּבֶשׁ כְּפִי מָה שִׁירְאָה
בְּעִינָיו. וְלִכֵּן צְרִיף לְהִיּוֹת נוֹכַח בִּזְמַן הַחֲלוּקָה, שְׂמָא
יִרְצָה לִתֵּן לְאֶחָד יוֹתֵר מִהַשְּׁנִי. ד' כְּשֶׁרָצוֹן הַמֶּלֶךְ
לִתֵּן לְאֶחָד יוֹתֵר מִהַשְּׁנִי, הִרְשׁוּת בִּידוֹ. אֲבָל כְּשֶׁרָצוֹנוֹ
לִתֵּן לְכָל אֶחָד לְפִי חֻלְקוֹ, צְרִיף שִׁהְיוּ נוֹכַחִים נְשִׂאֵי
כָּל הַשְּׂבִיטִים, שֶׁהֵם עוֹמְדִים כָּל אֶחָד בְּמִקּוֹם שְׂבִטוֹ,

מטות ליום שלישי

תכט

מצוות ה'

שבשנה שנותן מעשר עני אין צריך להפריש מעשר שני (ועין מנחם דפס). ונוהג בזכרים ונקבות כשמעשרות נוהג (עין מלל 3): פאה פ"א. ר"ה י"ב: עירובין כ"ו: 'במות ק'. רמב"ם מתנות עניים פ"ו. סה"מ מצוות עשה ק"ל. ורמב"ן בשורש י"ב חשב הפרשה ונתניה לשני מצוות עשה. סמ"ג עשין קס"א. טור יו"ד סימן של"א:

תעה [קצין] מצות עשה להפריש מעשר עני וליתן לעניים, שנאמר (דברים יד כח) 'מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך' וגו'. רצונו לומר אחר כל שנה שלישית, דהיינו שנה שלישית ושנה ששית משמטה, יתן מעשר עני לעניים. והוא תחת מעשר שני,

.....

ש"ע	(סי' קב סעיף ה וסי' קג סעיפים א-ב)	הרב
ה אם השלים תפלתו והיה אדם אחד מתפלל אחריו ^א , אסור לפסע שלש פסיעות עד שיגמר מי שאחריו את תפלתו ^ב , שאם יפסע קדם לכן הרי הוא עובר פנגד המתפלל. וצריך לדקדק בזה אפלו אם האחרון התחיל להתפלל אחריו, מאחר שפכר התחיל:	א היה עומד בתפלה ויצא ממנו רוח מלמטה, ממתינ עד שיכלה (הרוח) [הריח], וחזור למקום שפסק:	וכבר מפקדת תפלתו על ידי הרוח, וחזור למקומו ^א וחזור למקום שפסק ^ב , ולא יגמר תפלתו במקום שנתרחק שם, הואיל ויכר התחיל להתפלל כאן וקבעה השכינה מקום כאן, וכשבקש להתעטש נתרחק ממקום השכינה, לפיכך צריך הוא לחזור למקום שקבע לשכינה. ועכשו לא נהגו אפלו המדקדקים להרחיק ארבע אמות ולומר רבון וכו'. ויש שלמדו זכות לומר שלא הצריכו להרחיק אלא כשמתפלל בביתו, אבל כשמתפלל בצבור שזה לו בזיון גדול שנגאה לכל בשתו וכלמתו, אינו צריך להרחיק כלל שגדול כבוד הבריות, וכיון שאין צריך להרחיק אין לומר גם כן רבון כו' ^ג , כיון שאין חרפתו וכלמתו נפרת רק ממתינ עד שיכלה הריח. וכל זה כשאינו יכול להעמיד עצמו, אבל אם יכול חיב להעמיד עצמו בכל מה דאפשר שלא להפית בתפלה, ואין בזה משום בל תשקצו ^ד , ואפלו אם נצרך לנקבו יעמיד עצמו כמו שנתבאר בסימן צ"ב:

פסקי משנ"ב

וכתב הב"ח דדוקא אם השתהה היתה על ידי העיטושים וריח הנודף לבד, ולא מצרפינן לזה מה שצריך לילך לאחריו ארבע אמות והחזרה ואמירת הריבון.
ה במשנ"ב (ס"ט): וטוב שיהרהר בלבו.
ו במשנ"ב (ס"א): ונראה לי דעל כל פנים יראה להזיז התפילין ולנתקן שלא יהיו מונחין על מקומן, כי אסור להפיה בתפילין.

א במשנ"ב (ס"ט): ואם אינו אחריו ממש רק מרוחק לצדדין, נראה דשרי להאליה רבה הנ"ל (יום שני).
ב במשנ"ב (ס"ב): ומיירי בתוך ארבע אמות, או שיבא לתוך הארבע אמות על ידי שלש פסיעות שיפסע לאחוריו.
ג במשנ"ב (ס"ד): ובחיי אדם הסכים לדעת הסוברים דחזור למקומו קודם הריבון.
ד במשנ"ב (ס"ח): ואם שהה כדי לגמור את כולה, חזור לראש.

